

**SCHOOL OF ECONOMICS
AND MANAGEMENT**
Lund University

**Kandidatuppsats Finansiering
HT 2008**

Har du blivit lurad?

- En studie i hur reporäntan påverkat bankernas utlåningsräntor
under finanskrisen 2008

Författare:

Erik Asp
Jakob Paulsson
Rickard Claeson
Pontus Johansson

Handledare

Mats Persson

Förord

Våra studier inom finansiering kom att förefalla i en tid då världsekonomin stod på sina bara knän och allt mer kritik kom att riktas mot bankernas agerande runt om i världen. Vi har en förhoppning om att kunna lyfta fram några av de problem som är bakgrund till bankernas passivitet under oktober 2008. Först och främst vill vi rikta ett stort tack till vår handledare Mats Persson som genom hela processen har fungerat som ett ovärderligt stöd för oss i skrivandet av denna uppsats. De banker vi varit i kontakt med har välvilligt och intresserat ställt upp och möjliggjort att vi har kunnat fortskrida med vårt författande inom ämnet. Vi vill därför tacka Nils-Erik Persson på Svenska Handelsbanken i Lund, Charlotte Norder på Handelsbankens IR avdelning i Stockholm, Johan Lusth på SEB i Lund och Anna Håkansson på Swedbank i Malmö. Alla har ni bidragit till att studien har gått att fullfölja.

Lund 2009-01-12

.....
Erik Asp

.....
Jakob Paulsson

.....
Pontus Johansson

.....
Rickard Claeson

Sammanfattning

Uppsatsens titel	Har du blivit lurad? – En studie i hur reporäntan påverkat bankernas utlåningsräntor under finanskrisen 2008
Seminarium	2009-01-16
Ämne/Kurs	Kandidatuppsats i Finansiering, 15 akademiska poäng
Författare	Erik Asp, Jakob Paulsson, Pontus Johansson & Rickard Claeson
Handledare	Mats Persson
Nyckelord	Utlåningsränta, Ränteswappar, STIBOR, Basel II, Transmissionsmekanismen
Syfte	Vårt syfte är att informera om varför reporäntesänkningarna i oktober 2008 fick begränsad inverkan på bankernas utlåningsräntor.
Metod	För att kunna få så utförlig information som möjligt valde vi en studie av kvalitativ karaktär med intervjuer hos tre av Sveriges storbanker: Svenska Handelsbanken, SEB och Swedbank.
Teori	Den teoretiska referensramen har främst utgått från nationalekonomiska teorier. För att skapa förståelse i hur reporäntan påverkar samhällsekonomin använder vi oss av transmissionsmekanismen. Som ett komplement använder vi även den traditionella utbud & efterfrågemodellen. Slutligen förklaras teorier kring ränteswappar och bankernas regelverk Basel II.
Empiri	Vi kommer i detta stycket att presentera en sammanställning av den, för vårt syfte, relevanta informationen från våra kvalitativa intervjuer. Som komplement har vi studerat vad Finansinspektionen rapporterar om ämnet i sina stabilitetsrapporter.
Slutsatser	Vår studie resulterar i att orsaken till att bankernas utlåningsräntor inte följer reporäntan till stor del beror på att bankernas upplåningskostnader inte följer den. Orsaken till detta är framförallt att bankernas kostnader för ränteswappar har ökat som en konsekvens av finanskrisen.

Abstract

Titel	Have you been fooled? – A study about how the repo rate affected the banks lending rates during the financial crisis of 2008
Seminar Date	01-16-2009
Course	Bachelor Thesis, Finance, 15 Academic Credits
Authors	Erik Asp, Jakob Paulsson, Pontus Johansson & Rickard Claeson
Advisor	Mats Persson
Keywords	Lending rate, Swap rates, STIBOR, Basel II, Transmission mechanism
Purpose	Our purpose is to gain insight in why the repo rate reduction in October 2008 induced a limited affect on the banks' lending rates.
Methodology	In order to provide as detailed information as possible we chose to perform a qualitative analysis based on interviews with three of Sweden's largest banks: Svenska Handelsbanken, SEB and Swedbank.
Theoretical approach	Our theoretical approach is mainly formed out of a framework of theories in economics. We use the transmission mechanism in order to create an understanding of in which manner the repo rate affects the national economy.
Empirical Foundation	In this chapter we present a compilation of the qualitative interviews we have performed. As a complement we have studied the Swedish Financial Supervisory Authority's reports regarding the stability in the Swedish economy.
Conclusion	Our study finds that the reason why the banks' lending rates does not follow the repo rate is the fact that its' borrowing costs does not follow it neither. The reason for this is primarily the fact that the price of plain vanilla swaps has risen.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	7
1.1. BAKGRUND	7
1.2. PROBLEMDISKUSSION.....	8
1.3. SYFTE.....	10
1.4. AVGRÄNSNINGAR.....	10
1.5. MÅLGRUPP.....	11
1.6. UPPSATSENS FORTSATTA DISPOSITION	11
2. METOD.....	12
2.1. VAL AV METOD	12
2.2. UNDERSÖKNINGSMETOD	13
2.3.1. Primärdata.....	14
2.3.2. Sekundärdata	14
2.4. INTERVJUER	15
2.4.1. Arrangemang av intervjuer.....	15
2.4.2. Intervjurespondenter.....	16
2.4.3. Intervjuteknik.....	17
2.5. METODKRITIK	17
2.5.1. Källkritik.....	18
2.5.2. Validitet	19
2.5.3. Reliabilitet	20
2.6. ALTERNATIVA METODER.....	20
3. TEORI.....	21
3.1. PENNINGPOLITIK	21
3.1.1. Bestämning av styrräntorna.....	21
3.1.2. Riksbankens styrräntor	22
3.1.3. Transmissionsmekanismen.....	23
3.1.4. Depositmarknaden och daglånemarknaden.....	25
3.1.5. Faktorer som påverkar bankernas in- och utlåningsräntor.....	26
3.1.6 Faktorer som påverkar bankernas bolåneräntor.....	28
3.2. BANKVERKSAMHETENS RISKER.....	30
3.2.1. Kreditrisk	30
3.2.2. Ränterisk.....	31
3.2.3. Likviditetsrisk.....	32
3.3. BASEL II.....	32

3.4. UTBUD OCH EFTERFRÅGAN	34
3.4.1. Priskänslighet	35
3.4.2. Jämvikt.....	35
3.5. RÄNTESWAPPAR.....	36
3.5.1. Hedging mot ränterisk.....	37
3.5.2. Hedging av kreditportföljen.....	39
3.5.3. Swaps spreadens determinanter.....	39
4. EMPIRI.....	41
4.1. RESULTAT AV EMPIRISKA UNDERSÖKNINGAR	41
4.1.1. Utlåningsräntans beståndsdelar	41
4.1.2. Bankernas upplåningskostnad	41
4.1.3. Bankernas upplåningskostnad	41
4.1.4. Reporäntan och STIBOR	43
4.1.5. Bankernas räntemarginaler.....	44
4.1.6. Utbud och efterfrågan på banklån.....	46
4.1.7. Konkurrenssituationen på den svenska bankmarknaden	49
4.2. FINANSINSPEKTIONEN & RIKSBANKEN GRANSKAR	51
4.2.1. Bankernas upplåningskostnad	51
4.2.2. Reporäntan och STIBOR	52
4.2.3. Bankernas räntemarginaler.....	53
4.2.4. Utbud och efterfrågan på banklån.....	54
4.2.5. Basel II.....	54
4.2.6. Bankernas risktänk	55
5. ANALYS	57
5.1. TRANSMISSIONSMEKANISMEN.....	57
5.2. UTBUD OCH EFTERFRÅGAN	59
5.3. RÄNTESWAPPAR.....	61
5.4. BASEL II.....	64
6. SLUTSATS & RESULTATDISKUSSION	67
6.1. SLUTSATSER & RESULTATDISKUSSION	67
KÄLLFÖRTECKNING	70
BILAGOR.....	73
INTERVJU: SHB LUND CITY 2008-11-20	73
INTERVJU: SWEDBANK BULLTOFTA 2008-12-16.....	76
INTERVJU: SEB LUND CITY 2008-12-18.....	79
E-MAIL KORRESPONDENS: DEBT INVESTOR RELATIONS, SHB, 2008-12-22	85

KAPITEL 1

INLEDNING

I uppsatsens inledande kapitel kommer vi att ge läsaren en bakgrund till uppsatsens ämne och diskutera oss fram till de faktiska problem som kommer att utredas. Vi kommer vidare att redogöra för syftet med uppsatsen samt vilka avgränsningar vi har gjort för att göra arbetet med uppsatsen genomförbart.

1.1. Bakgrund

Hösten 2008 domineras nyhetsflödet av rapporter om den finansiella kris som under årets senare hälft drabbat världen. Samtidigt finns en utbredd oro om en långvarig recession. I sådana lägen, då landet befinner sig i en lågkonjunktur, försöker Riksbanken stävja den genom att sänka räntorna och öka den ekonomiska aktiviteten i samhället. Med anledning av det här gick Riksbanken den 8:e oktober 2008 ut med följande pressmeddelande¹:

”Riksbankens direktion har idag beslutat att sänka reporäntan med 0,50 procentenheter till 4,25 procent. Den globala finansiella krisen fördjupar den pågående konjunkturedgången med lägre inflationstryck som följd. Ett antal centralbanker sänker nu räntorna i en gemensam aktion för att mildra konsekvenserna av den pågående finansiella krisen.”

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=29195> (2008-11-18)

Två veckor efter den första sänkningen gick Riksbanken återigen ut med ett pressmeddelande om att banken avser sänka reporäntan²:

”Riksbankens direktion har beslutat att sänka reporäntan med 0,5 procentenheter till 3,75 procent. Under det närmaste halvåret bedöms

¹ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=29195> (2008-11-18)

² <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=29319> (2008-11-18)

reporäntan behöva sänkas med ytterligare 0,5 procentenheter. Räntesänkningarna syftar till att mildra effekterna på realekonomin av den finansiella krisen och samtidigt klara inflationsmålet på 2 procent.”.

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=29319> (2008-11-18)

Den bakomliggande orsaken till det här är att Riksbanken vill minska effekterna av den pågående finanskrisen och de konstaterar att en räntesänkning kommer att medföra en minskning av räntekostnaderna för företag och privatpersoner³. Räntesänkningarna fick dock begränsad effekt då bankerna, den 31 oktober 2008, endast sänkt bolåneräntorna med 0,5 procentenheter sedan Riksbankens första sänkning den 8:e oktober 2008 och bolåneräntan sjunker därmed inte i samma takt som reporäntan.⁴ Det här har orsakat ett stort mediauppbåd och skarp kritik har riktats mot bankerna som anklagas för att försöka tjäna mer pengar trots att det finansiella systemet befinner sig i kris. I en artikel i Dagens Industri uttrycker såväl stora börsnoterade bolag som mindre enskilt ägda företag sin frustration över att bankernas räntenetto ökar samtidigt som företagen får det allt svårare med sin finansiering. Grundaren till industrikoncernen Mellby Gård AB, Rune Andersson, kommenterar i artikeln fenomenet på följande sätt: ”*Bankerna utnyttjar situationen för att höja sina egna marginaler. Det är olustigt.*”⁵.

1.2. Problemdiskussion

Den senaste tidens mediadrev mot bankernas passivitet i räntesättningen har skapat ett intresse för oss att utreda hur välgrundad kritiken är. Samtliga av författarna till uppsatsen arbetar i banksektorn och vi har således ett särskilt intresse för det rådande läget inom det svenska bankväsendet.

Det är vår uppfattning att varken media eller representanterna för de svenska storbankerna har lyckats med att förklara problematiken kring bankernas höga utlåningsräntor på ett tydligt och begripligt sätt. Vi anser att problematiken är viktig att

³ http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/artikel_1929981.svd (2008-11-18)

⁴ <http://di.se/Nyheter/?page=/Avdelningar/Artikel.aspx%3FArticleID%3D2008%5C10%5C31%5C309171%26sectionid%3Ddinapengar> (2008-11-19)

⁵ <http://di.se/Nyheter/?page=/Avdelningar/Artikel.aspx%3FArticleID%3D2008%5C11%5C19%5C312090%26sectionid%3DEttan> (2008-11-19)

utreda för att företag och privatpersoner ska få en förståelse för bankernas agerande och därmed återfå förtroendet för dem. Det är även viktigt att få en insikt i hur bankernas finansiering fungerar då många idag fortfarande ser bankerna som en institution utan vinstintresse.

Om det är så att reporäntan inte längre speglar bankernas upplåningskostnader så uppstår frågan om vilka faktorer som idag är viktigast vid bankernas bestämning av utlåningsräntorna. Vi ställer oss därför följande frågeställning:

- Vilka var anledningarna till att bankerna inte sänkte sina utlåningsräntor i takt med att riksbanken sänkte reporäntan under oktober månad 2008?

Media och Regering, med Anders Borg i spetsen, har anklagat bankerna för att profitera på finanskrisen genom att höja sina marginaler för att öka sin lönsamhet istället för att hjälpa till och underlätta för ekonomin att komma på fötter igen. Vi ställer oss undrande till om så verkligen är fallet och ställer därför frågan:

- Är det så som uttryckts i media att bankerna utnyttjat reporäntesänkningarna till att höja sina marginaler?

Oberoende av ifall media har rätt eller fel undrar vi även vad den uppkomna situationen i slutändan kommer att leda till. Kommer människor att acceptera en relativt högre nivå på bolåneräntorna i framtiden eller kommer medvetenheten att öka och bankerna ifrågasättas mer. Kunderna kommer kanske sätta mer press på bankerna i framtiden som en följd av den uppkomna debatten. Vi avslutar därför vår problemformulering med att ställa oss frågan:

- Kommer finanskrisen innebära någon förändring i kundernas beteende och, om så är fallet, hur kommer det att förändra den framtida konkurrensen mellan bankerna?

1.3. Syfte

Vårt syfte är att skapa en ökad förståelse kring varför Riksbankens reporäntesänkningar i oktober 2008 fick en begränsad effekt på bankernas utlåningsräntor. Vi syftar även till att se vilka konsekvenser situationen kommer att medföra för den framtida konkurrenssituationen på den svenska bankmarknaden.

1.4. Avgränsningar

För att göra arbetet praktiskt genomförbart har vi avgränsat utredningen på en rad områden. Även om finanskrisen är global och andra länder i världen säkerligen står inför liknande problem så har vi valt att avgränsa oss till att titta på situationen i Sverige. Vi har valt att göra det här då vi tror att räntesättningen skiljer sig åt avsevärt i olika länder samt att vi hade haft problem med att få till stånd intervjuer i utlandet. Det hade även varit mer tidskrävande och därför inte genomförbart inom tidsramen för en kandidatuppsats. Dessutom har vi avgränsat oss till att undersöka agerandet hos tre av Sveriges storbanker: Swedbank AB, Skandinaviska Enskilda Banken AB och Svenska Handelsbanken AB, då det främst är de här bankerna som har kritiserats av media. Nordens största bankkoncern Nordea har även de stått i centrum i den mediala debatten. De har dock inte kunnat medverka i någon intervju och vi väljer därmed att utesluta dem från vår uppsats. Eftersom uppsatsen inte avser att vara en jämförande studie bankerna emellan ser vi inte det som någon svaghet utan snarare ytterligare en avgränsning. Sveriges Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB, har även fått utstå mycket kritik men vi har valt att inte inkludera SBAB i undersökningen då företaget är ett renodlat bolåneinstitut och endast erbjuder företag och privatpersoner lån för investering i fastigheter. Vi har även valt att inte studera de många småbankerna i Sverige då det hade inneburit oerhört mycket merarbete och sett ur uppsatsens tidsperspektiv varit ogenomförbart.

1.5. Målgrupp

Som nämndes i problemformuleringen kommer uppsatsen framförallt bistå allmänheten med information om vad bankernas agerande under den rådande finanskrisen haft sin grund i. Uppsatsen kräver dock vissa förkunskaper och således kommer vår huvudmålgrupp vara ekonomistudenter som studerar finansiering på kandidatnivå och som har ett särskilt intresse för bankers räntesättning.

1.6. Uppsatsens fortsatta disposition

Kapitel 2: Metod

Här beskrivs vilka metoder vi använt oss av i genomförandet av vår undersökning. Vi förklarar och motiverar vilken typ av data vi använt oss av och hur vi gått tillväga för att få in den. Vi pekar även på brister i de valda metoderna och vilka risker de medför.

Kapitel 3: Teori

Kapitlet inleds med en presentation av teorier gällande Riksbankens inverkan på ekonomin så att läsaren får en övergripande bild över räntesystemets funktion. Därefter behandlas teorier som är mer direkt kopplade till rapportens primära problem.

Kapitel 4: Empiri

I empirikapitlet sammanställer vi resultaten av de intervjuer vi har genomfört samt kompletterar dessa med information från Finansinspektionens stabilitetsrapporter.

Kapitel 5: Analys

I detta kapitel kommer vi att analysera och tolka den information vi har fått genom våra empiriska undersökningar med hjälp av de teoretiska modellerna som presenteras i uppsatsens tredje kapitel.

Kapitel 6: Slutsats & resultatdiskussion

I uppsatsens avslutande del diskuterar vi oss fram till de slutsatser vi kan se utifrån vår analys. Här presenteras således även svaren på våra frågeställningar.

KAPITEL 2

METOD

I det här kapitlet inleder vi med att redogöra för vilka metoder vi använder oss av i vår undersökning samt hur vi motiverar valen av dessa. Därefter förklaras hur vi avser inhämta den data som är nödvändig för att uppfylla vårt syfte. Vi diskuterar frågor kring validitet och reliabilitet och avslutar med att kommentera vilka alternativa metoder vi kunnat använda oss av, samt vilka konsekvenser det skulle ge.

2.1. Val av metod

Vårt första metodologiska övervägande handlar om huruvida vi ska använda oss av en kvantitativ eller kvalitativ forskningsansats i vår uppsats. Då vi avser ha en deskriptiv ansats som ämnar att öka förståelsen i det problem som uppstått på svenska bankmarknaden är en kvalitativ forskning den mest optimala då den ger en djupare förståelse för problematiken i fallet. En kvantitativ studie skulle resultera i förklarande redogörelse över bankernas agerande snarare än att ge en förståelse för varför de agerar som de gör.⁶

Uppsatsen kommer att ha en ansats som delvis kan ses som deduktiv med inslag av ett induktivt synsätt. När vi utgår ifrån den aktuella debatten som en enskild händelse och sluter oss till principer och lagar har vi den empiri som vi utgår ifrån. Det här motiverar en induktiv ansats som till slut ska leda till att vi härleder en debatterad fråga till en allmän sanning. Dock utesluter de två metoderna inte varandra. En tredje metod, den abduktiva, utgår även den från empiriska fakta på samma sätt som den induktiva men den tillåter även teoretiska föreställningar vilket påminner om en deduktiv ansats. En abduktiv ansats vill finna ett teoretiskt mönster i en referensram av existerande kunskap, vilket är det vi strävar efter i vår forskning.⁷

⁶ Andersen, Ib; *Den uppenbara verkligheten*, (1998), s. 31.

⁷ Alvesson, Mats et al; *Tolkning och Reflektion*, (1994), s. 41ff.

Vi anser att den allmänna kunskapen kring bankernas räntesättningsprocess är begränsad vilket föranlett den debatt som har uppstått idag. Det klargörande vi vill ge läsarna är hur bankerna agerar vid räntesättningar samt hur agerandet förändras vid en situation som den vi har idag med en global finanskris.

2.2. Undersökningsmetod

I en undersökning som vår där syftet är att ta reda på anledningarna till varför bankernas utlåningsräntor inte följer riksbankens styrränta är en kvantitativ analys inte särskilt relevant eftersom en sådan analys inte skulle avslöja de underliggande källorna till problemet. En kvantitativ studie skulle snarare bevisa eller motbevisa att bankerna har ökat sina marginaler snarare än att ge en ökad förståelse för varför bankerna agerar som de gör. Den kvalitativa undersökningsmetoden kommer väl till pass då vi utifrån våra intervjuobjekts svar kan dra egna slutsatser som kan bilda teoretiska mönster. Det är vad som sägs i intervjuerna som utgör uppsatsens grund snarare än siffror och beräkningar vilket ligger i fokus i den kvantitativ metoden.⁸

Vi har valt att genomföra kvalitativa intervjuer då vi är i behov av fylliga och utredande svar. En kvantitativ intervju skulle ge mer ytliga och standardiserade svar som vi skulle ha svårt att processa i vår analys.⁹

Vår analys kommer att bygga på enskilda bankers agerande i frågorna kring deras räntesättning men vi vill även undersöka vidare på intressanta spår som uppkommer under våra möten. Därför passar de semi-strukturerade intervjuerna bra. Då har intervjuaren en lista på frågor som ska diskuteras, dock finns utrymme för följdfrågor och vidare diskussion om något intressant spår uppkommer.¹⁰ Vi kommer beskriva detta mer noggrant i stycket nedan om intervjuer.

2.3 Insamling av data.

⁸ Bryman, Alan & Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005), s. 322.

⁹ Bryman, Alan & Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005), s. 362.

¹⁰ Bryman, Alan & Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005), s. 363.

Ämnet vi behandlar kan uppfattas något subjektivt då grunden till uppsatsen härstammar från olika uttalanden i media kring bankernas agerande vid räntesättningen. Det här innebär i sin tur att insamlingen av data till stor del kommer att inhämtas från intervjuer då data av vikt kan vara svår att finna i tidigare forskning.

Vi kommer att bedriva så kallade retrospektiva studier vilket innebär att vi intervjuar de olika parterna för att sedan analysera dess svar. Den risk som är förknippad med en sådan studie är bl.a. att minnesfel kan uppkomma, d.v.s. att vårt intervjuarobjekt kan ge oss felaktig information om tidigare inträffade händelser.¹¹ Vi anser dock att med tanke på att vi valt att göra en retrospektiv studie i kombination med att ämnet är så pass aktuellt kommer vi att kunna reducera risken för minnesfel. Genom våra intervjuer med bankerna får vi tillgång till primärdata som vi utökar med sekundärdata som berör vårt fall. Kombinationen av de här två typerna av data kommer att ge oss en god informationsgrund till att kunna uppfylla vårt syfte och besvara våra frågeställningar.¹²

2.3.1. Primärdata

Representanterna från olika banker ger oss en god inblick i problematiken kring räntesättningen samt vilka faktorer som influerar bankerna till deras agerande. Hur vi har valt att genomföra intervjuerna kommenteras senare i detta kapitel. Då vi avser utreda varför bankerna agerar som de gör är det naturligtvis av stor vikt att vi låter representanter från bankerna själva ge sin förklaring till fenomenet.

2.3.2. Sekundärdata

Sekundärdata kommer att bestå av allmänt utgiven information om situationen kring bankernas räntesättningar. Vi kommer att använda oss av information på Riksbankens hemsida för att återge centralbankens påverkan på samhällsekonomin genom dess styrräntor. Vi kommer dessutom att använda oss av litteratur som behandlar teorier som är nödvändiga för att ge läsaren en grund för att kunna förstå de slutledningar och teoretiska samband vår analys kommer fram till. Vidare kommer vi även att använda oss av Finansinspektionen som genom sina stabilitetsrapporter kan bidra till vår utredning.

¹¹Halvorsen, Knut, *Samhällsvetenskaplig metod* (1992), s. 65.

¹²Halvorsen, Knut, *Samhällsvetenskaplig metod* (1992), s. 63.

2.4. Intervjuer

Då uppsatsen har en kvalitativ utgångspunkt så har vi valt att använda oss av intervjuer av kvalitativ karaktär. De strukturerade intervjuerna som används vid kvantitativ forskning hade medfört att vi inte skulle kunna ha en lika explorativ utgångspunkt. Eftersom forskningen ska fylla en upplysande funktion för läsaren så inbegriper det att vi därför måste använda oss av olika former av kvalitativa intervjuer.¹³

I de kvalitativa intervjuerna läggs fokus på intervjuarobjektets uppfattningar och synsätt istället för på forskarens intressen som i den kvantitativa forskningen.¹⁴ Inom de kvalitativa intervjuerna finns det två inriktningar: semi-strukturerade- och ostrukturerade intervjuer. Det som skiljer dem åt är att i den semi-strukturerade intervjun har intervjuaren ett antal förhållandevis specifika teman som man önskar beröra, medan i den ostrukturerade intervjun kan det vara endast en enda fråga som bestämts i förväg. Istället följer intervjuerna de spår som intervjuarobjektet väljer och anpassar följdfrågorna efter det som intervjuaren finner intressant.¹⁵

Vi har valt att använda oss av båda formerna. Först och främst började vi med att genomföra en ostrukturerad intervju med en representant för en av bankerna för att få en så vid bild av bankens syn på situationen som möjligt. Det här gjorde vi för att vi skulle kunna bilda oss en uppfattning om vart problematiken ligger. I media har deras utrymme varit begränsat och på så vis anser vi att denna form ger dem en möjlighet att föra fram sin ståndpunkt så att vi kan ge en så rättvis bild av situationen som möjligt. De semi-strukturerade intervjuerna kommer vi att ta i anspråk först då vi har kunnat kapsla in de verkliga problemen. Det här gör att vi mer precist kommer kunna fokusera på de delar som verkligen utgör substansen i räntediskussionen men ändå inte begränsa intervjuobjektets svar med fasta ramar som i en helt strukturerad intervju.

2.4.1. Arrangemang av intervjuer

Efter att vi valt det ämne vi ansåg skulle vara mest intressant att fördjupa oss i insåg vi tidigt att intervjuer skulle komma att bli vår viktigaste form av datainsamling. Som

¹³ Bryman, Alan & Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005), s. 322.

¹⁴ Bryman, Alan & Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005), s. 361.

¹⁵ Bryman, Alan & Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005), s. 362ff.

nämns ovan så arrangerade vi tidigt en ostrukturerad intervju med Handelsbanken i Lund City för att kunna få en förståelse för bankernas resonemang. Utifrån det har vi formulerat intervjuer med representanter från Handelsbanken, SEB och Swedbank där vi ställer mer specifika frågor som tydligare belyser vår problemställning.

2.4.2. Intervjurespondenter

De personer vi har valt att intervjua representerar tre av Sveriges fyra största banker. Varför vi har valt att intervjua dessa personer för att kunna få en tillräckligt djup insikt i hur bankens räntesättning fungerar och hur bankerna har agerat under finanskrisen. Respondenterna har olika befattning inom banken vilket ger oss olika infallsvinklar till problemet. Gemensamt är dock att alla är väl insatta i ämnet då det ingår i deras dagliga arbete.

Nils-Erik Persson, kontorschef SHB, Lund City

Nils-Erik Perssons roll som kontorschef gör att han är väl insatt i det ämne vi avser behandla. Han är dessutom van vid att avgöra huruvida information är relevant eller ej eftersom han delvis figurerar som jurymedlem i KPMGs casetävling på Ekonomihögskolan vid Lunds Universitet. Detta gör att han kommer att vara oss behjälplig i ett tidigt skede med att avgöra vilka delar som är värda att se över innan vi gör våra avgränsningar.

Anna Håkansson, kontorschef Swedbank, Malmö

Anna Håkansson har jobbat inom Swedbank i många år. Det gör henne till en bra representant för banken då hon har god insikt i organisationen och hur den fungerar. Att hon sedan 1997 jobbat som chef gör att hon kan bidra med nyttig information gällande bankens räntesättningar eftersom hon själv har en roll i beslutsfattandet. Detta gäller framförallt för kontorets privatkunder där hon bl.a. jobbar med att besluta om handläggarnas slutgiltiga räntor till bankens kunder.

Johan Lusth, studentansvarig SEB, Lund

Johan Lusth jobbar dels som privatrådgivare och dels som studentansvarig på SEB i Lund. Detta innebär att han ofta figurerar som ett ansikte utåt och är van vid att svara på frågor för bankens räkning. Efter han avlagt sin examen från Lunds universitet arbetade Lusth på Sparbanken Finn för att sedan för drygt ett år sedan påbörja sin

nuvarande anställning på SEB. Av Johan Lusth hoppas vi på att få utförliga och informativa svar på hur SEB ställer sig till våra frågeställningar gällande räntesättningen.

Charlotte Norder, Debt Investor Relations SHB, Stockholm

Charlotte Norder jobbar som ansvarig för Debt investor relations och har gjort det ungefär ett halvår. Tidigare jobbade hon på bankens finansavdelning, Group Funding and Liquidity, med bland annat internationell upplåning och investerarkontakter. Charlotte Norder har arbetat inom banken sedan 1983 och har god insikt i bankens agerande både under upp- och nedgångar vilket hon fick erfaras under 1990-talet. Charlotte Norders expertis kommer vi att kunna disponera via e-mail korrespondens vid tillfällena då vi anser oss behöva ytterligare information om frågor vi undrar över. Hon kommer att vara ett bra komplement till de övriga representanterna då hon kan besitta mer övergripande insikt i bankverksamheten.

2.4.3. Intervjuteknik

Det är av stor vikt att vi först och främst inriktar oss på att få ut objektiv information från intervjuobjekten, d.v.s. information som beskriver hur det är till skillnad från subjektiv information som beskriver hur saker uppfattas.¹⁶ Det här är särskilt viktigt i vår inledande ostrukturerade intervju då denna till viss del kommer att ligga till grund för uppsatsens vidare inriktning. För att vi ska kunna analysera intervjuerna i efterhand så har vi valt att spela in dem samtidigt som vi har två personer som för anteckningar. Vi kommer sedan att sammanställa intervjuerna i direkt anknytning till dem för att minska risken för minnesfel. Det faktum att alla författarna kommer att närvara vid intervjuerna kommer också att bidra till att vi får en så rättvisande bild som möjligt.

2.5. Metodkritik

Intervju som metod för datainsamling kan ifrågasättas på många olika sätt, bl.a. brukar man i metodologiska teorier tala om ”intervjuar-effekten”. Då talar man om risken för att intervjuaren påverkar vilken informationen som ges ifrån respondenten. Det här

¹⁶ Andersson, Bengt-Erik, *Som man frågar får man svar* (1994), s. 13.

beror på att en intervju är en social situation. Den relation som skapas mellan intervjuaren och den intervjuade kan lätt påverka de angivna svaren. Bland annat kan den som intervjuas forma sina svar så som han upplever att intervjuaren premieras av. Dock kommer arbetet mestadels att utsättas för ett annat problem, risken att intervjuarna, det vill säga vi, feltolkar de svar som anges. Det finns alltså en risk för att det vi upplever osammanhängande och komplicerat omedvetet omtolkas av oss i riktning mot konsistens.¹⁷ Vidare måste vi vara försiktiga när vi ställer våra frågor då det finns en risk att intervjuobjektet ställer sig i försvarsställning om vi är allt för anklagande. Det här är särskilt viktigt med tanke på att ämnet har blivit så uppmärksammat och bankerna redan fått utstå mycket kritik i media och från allmänheten. Intervjun med Charlotte Norder kommer att genomföras per e-mail och det finns därmed en risk för att hon kommer att tolka våra frågor på ett annorlunda sätt än det vi avsett. Det är även svårt för oss att utröna huruvida Norder verkligen kommer att lägga ner tid på svaren och anstränga sig för att ge så bra svar som möjligt. Som en konsekvens av detta är det en förutsättning att vi lyckas förmedla hur beroende vi är av att svaren är korrekta och genomtänkta till intervjuobjektet.

2.5.1. Källkritik

För att vår uppsats ska bli relevant och trovärdig gäller det för oss att göra noggranna övervägande både gällande val av intervjurespondenter och val av referenser i form av artiklar och litteratur. En banktjänsteman på en viss bank kan komma att vrida sina svar från sanningen så att just hans eller hennes bank får sitt anseende i behåll. Det kan också tänkas att den intervjuade ger oklara svar på frågor som han eller hon inte vill svara på. Då vi utvärderar trovärdigheten hos våra källor kommer vi noggrant att utgå ifrån fyra olika faktorer:

- **Äkthet:** Källan ska vara det den utger sig för att vara.
- **Tidssammanband:** Ju längre tid som har gått mellan en händelse och källans berättelse om denna händelse, desto större skäl finns det att tvivla på källan.
- **Oberoende:** Källan ska ”stå för sig själv” och inte vara exempelvis en avskrift eller ett referat av en annan källa. I de fall det är möjligt kommer vi att referera direkt till ett uttalande i stället för till journalisters återberättande.

¹⁷ Svenning, Conny, *Metodboken* (1999), s. 114.

- **Tendensfrihet:** Man ska inte ha anledning att tro att källan har för avsikt att ge en falsk bild av verkligheten på grund av politiska ekonomiska eller personliga intressen. Det här kan komma att bli ett problem för oss som vi tidigare nämnt då vi intervjuar personer som är anställda av bankerna. När det gäller sekundärdatan har vi endast använt oss av facklitteratur och publikationer ifrån källor som är allmänt erkända som trovärdiga såsom Riksbanken och Finansinspektionen.¹⁸

2.5.2. Validitet

Enligt de metodologiska teorierna kring uppsatsskrivande är validitet det viktigaste forskningskriteriet, vilket innebär att de i uppsatsen dragna slutsatserna har med huvudämnet att göra.¹⁹ Man kan säga att svaren vi får från de intervjuer vi gör skall vara relevant och vara till nytta i utredningen. För att underlätta det här kommer vi att genomföra en intervju i ett tidigt stadium för att få en ökad insikt i ämnet och få en förståelse för vilka frågor som är relevanta. För att veta att man har en hög validitet kan man se till två sidor: den inre och den yttre validiteten. Den inre validiteten är sällan ett problem vid kvalitativ forskning. Den berör sambandet internt i arbetet mellan empirin och den valda teorin. Något som ter sig ganska självklart eftersom de frågeställningar vi har är direkt baserade på teorin. Den yttre validiteten är en relation mellan det specifika projektet som helhet och dess förankring i ett större perspektiv.²⁰ Vi anser att vi stärker uppsatsens yttre validitet genom att vi väljer att intervjua representanter från flera storbanker och inte drar slutsatser baserade på enskilda banktjänstemäns uttalanden. Det här minimerar risken för att de människor vi tar in intryck ifrån är dåligt insatta i sakfrågorna eller att de förvränger sanningen. Som nämns ovan har vi försökt att minimera risken för tolkningsfel vid intervjuerna genom att vi alla är med vid intervjutillfällena samt att vi spelar in dem så att vi kan analysera dem i efterhand. Med dessa metoder anser vi att rapporten kommer att få en god förankring i verkligheten och därmed uppnå en yttre validitet.

¹⁸ Thurén, Torsten, *Källkritik* (2005), s. 13.

¹⁹ Bryman, Alan & Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005), s 48.

²⁰ Svenning, Conny, *Metodboken* (1999), s. 62.

2.5.3. Reliabilitet

Att mäta uppsatsens reliabilitet innebär att man ställer sig frågan: är resultatet tillförlitligt?²¹ Skulle slutsatserna vara desamma om någon annan upprepar mätningen vid något annat tillfälle? Beroende på vilka enskilda personer man intervjuar kan svaren komma att se något annorlunda ut men slutsatserna bör bli likartade. Reliabiliteten i vår uppsats kan komma att påverkas av intervjuobjektens subjektivitet då de kan ge svar som gynnar den egna banken. Men eftersom att vi intervjuar flera personer på olika banker tror vi att vi kan reducera den här risken och trots det här problemet uppnå en hög reliabilitet i uppsatsen.

De rapporter vi har som underlag är i dagsläget aktuella men även i en framtida utredning i frågan om bankernas räntesättning under rådande finanskris kan de fortfarande stå som källa och borde således leda till likartade slutsatser.

2.6. Alternativa metoder

Som vi tidigare har diskuterat skulle utredningen få en annan karaktär om man i stället skulle välja en kvantitativ forskningsmetod. Vi skulle då kunna ha en utgångspunkt från hårddata för att göra en jämförelse mellan bankers agerande vid tidigare kriser och deras agerande i den aktuella finanskrisen. Dock skulle det medföra en problematik då det säkerligen skett regelförändringar för bankväsendet mellan de finansiella kriserna. Vi skulle förvisso kunna göra en regressionsanalys över förändringen i Riksbankens styrränta och bankernas utlåningsräntor över tiden för att se hur väl de två korrelerar eller om det över huvudtaget finns något signifikant samband. Problemet med detta är att det finns stora svårigheter i att få fram vilka räntor privatpersoner och företag lånar till i praktiken. Den ränta som öppet redovisas av bankerna skiljer sig ofta från den ränta som faktiskt betalas av kunden då den är ett resultat av förhandlingar.

²¹ Svenning, Conny, *Metodboken* (1999), s. 63.

KAPITEL 3

TEORI

I följande kapitel presenterar vi de teorier och regelverk som vi kommer att använda oss av i vår analys av de empiriska undersökningarna. Inledningsvis redogör vi för hur penningpolitiken fungerar för att sedan fokusera på vilka risker bankerna står inför och vilka regler de måste följa. Därefter beskriver vi utbud- och efterfrågemodellen för att avslutningsvis beskriva hur ränteswappar fungerar.

3.1. Penningpolitik

För att förstå hur förändringar av reporäntan fungerar och hur den påverkar bankernas utlåningsräntor måste man först ha en bild över hur den svenska penningpolitiken styrs genom den svenska centralbanken. Riksbanken har, förutom att ge ut sedlar och mynt, i uppdrag att ansvara för den svenska penningpolitiken. Riksbanken har fått i uppdrag av staten att bibehålla ett fast penningvärde vilket de konkretiserar genom att ha ett inflationsmål på 2 procent med en acceptansnivå på plus/minus 1 procentenhet. Syftet med att ha en låg och stabil inflationsnivå är att det skapar förutsättningar för en god ekonomisk tillväxt.²²

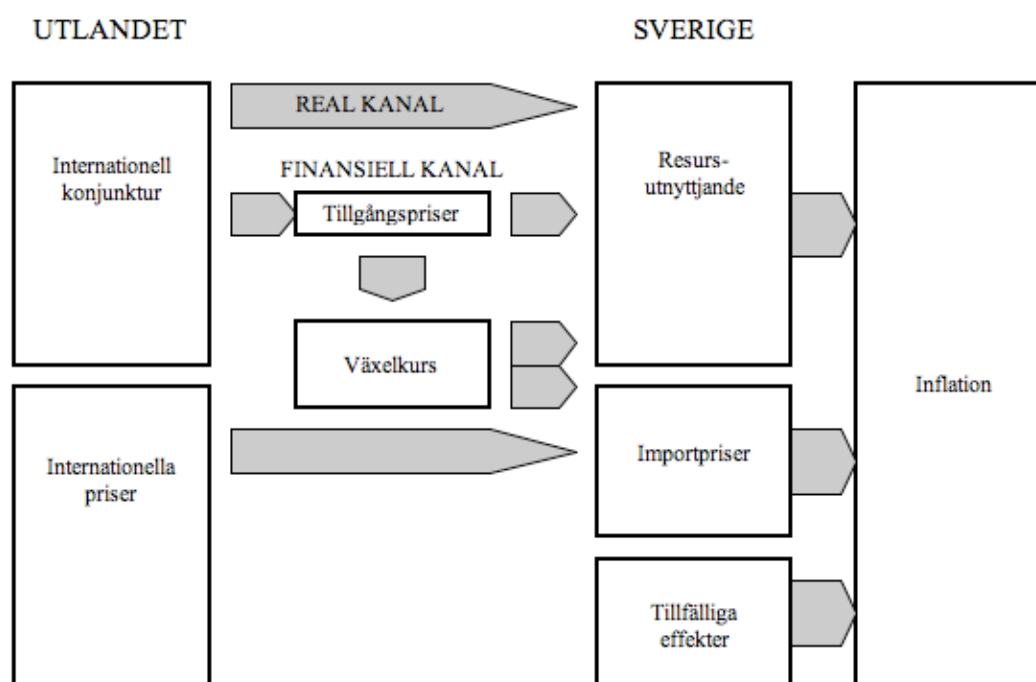
3.1.1. Bestämning av styrräntorna

Riksbankens direktion har årligen sex inplanerade möten för att diskutera reporäntan. Vid det mötet diskuteras huruvida man ska låta reporäntan ligga kvar på sin nuvarande nivå eller om man ska förändra den. De penningpolitiska mötena föregås av att avdelningen för penningpolitik (APP) studerar vad som hänt i ekonomin sedan det senaste mötet och utifrån det presenteras en huvudprognos och ett antal alternativa prognoser för hur ekonomin kommer att utvecklas.²³ För att kunna prognostisera inflationen och landets ekonomiska utveckling studerar man en rad faktorer på såväl

²² <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8844> (2008-12-10)

²³ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=26449> (2008-12-10)

internationell som nationell nivå. Figur 3.1. ger en skissartad bild över hur förfarandet går till.

Figur 3.1. Förfarandet vid Riksbankens inflationsprognos. Källa: Riksbanken²⁴.

Riksbanken ser först till hur konjunkturen och inflationen har utvecklats i omvärlden då det här i sin tur påverkar Sverige genom att importpriserna blir högre. I nästa steg tittar man på förändringar på de finansiella marknaderna, hur räntorna och växelkursen utvecklats, vilket bl.a. påverkar Sveriges importpriser. Därefter försöker man förutspå hur den svenska konjunkturen kommer att utvecklas för att slutligen sammanväva all information och skapa en prognos över på vilken nivå inflationen kommer att ligga i framtiden.²⁵

3.1.2. Riksbankens styrräntor

Riksbankens främsta verktyg för att uppnå inflationsmålet är styrräntan. Storleken på styrräntan, eller reporäntan, påverkar den samlade efterfrågan i ekonomin och därmed, i slutändan, även inflationen.²⁶

²⁴ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=26450> (2008-12-10)

²⁵ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=26450> (2008-12-10)

²⁶ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=26430> (2008-12-10)

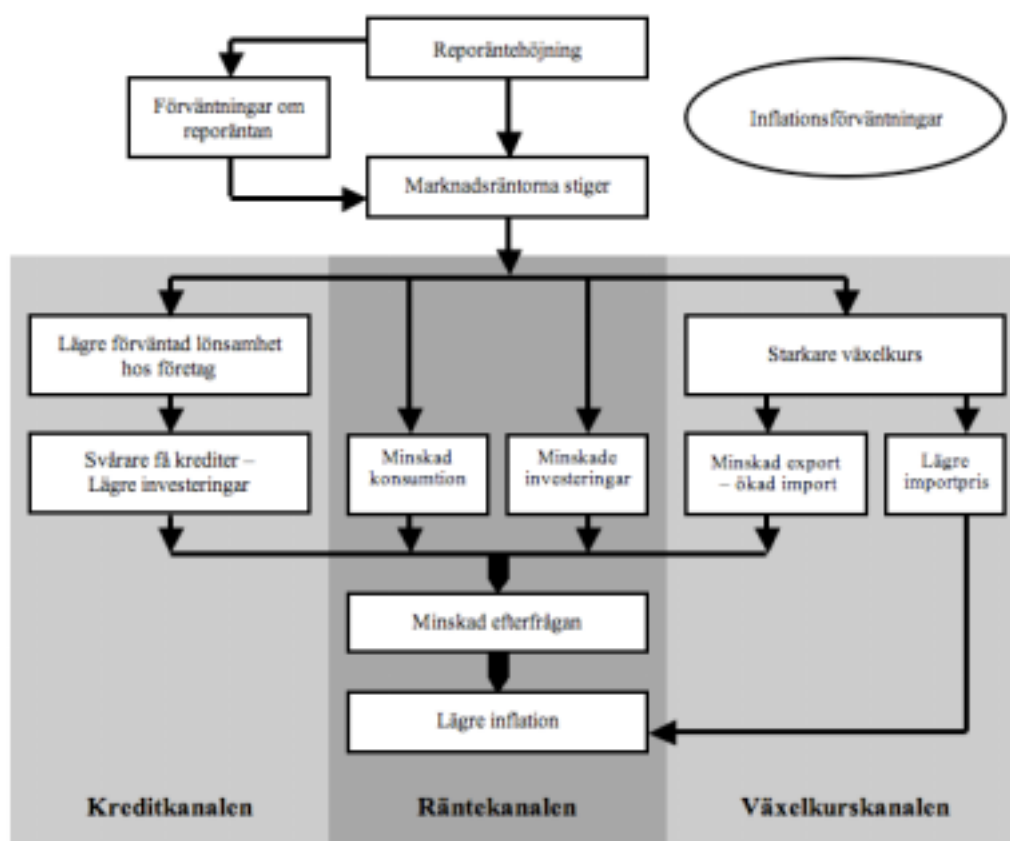
Utöver reporäntan så har Riksbanken kontroll över ytterligare två styrräntor: inlåningsräntan och utlåningsräntan. Inlåningsräntan är den ränta som de svenska bankerna erhåller då de lånar in pengar till Riksbanken över natten och utlåningsräntan är på motsvarande sätt den ränta de får betala för att låna pengar av Riksbanken över natten. Förenklat är reporäntan den ränta bankerna får då de lånar in eller ut pengar till Riksbanken. Förfarandet sker genom att Riksbanken genomför s.k. repor en gång i veckan som innebär att Riksbanken köper värdepapper med ett samtidigt avtal om att köpet eller försäljningen ska återgå efter en i förväg bestämd tidsperiod (vanligtvis en vecka) eller att de istället säljer riksbankscertifikat om banksystemet har ett överskott på pengar. Då löptiden för lånet vanligtvis är en vecka ger dessutom reporäntan en viktig signal om hur stora Riksbankens in- och utlåningsräntor kommer att vara under den veckan. Det här beror på att inlåningsräntan alltid är 0,75 procentenheter lägre och utlåningsräntan 0,75 procentenheter högre än reporäntan.²⁷

3.1.3. Transmissionsmekanismen

De effekter en förändring av reporäntan får på ekonomin och inflationen förklaras av transmissionsmekanismerna. De här mekanismerna visar hur denna penningpolitiska åtgärd påverkar marknadsräntorna och i slutändan den samlade efterfrågan i ekonomin.²⁸ Figur 3.2. nedan ger en illustration över hur förloppet går till. Bilden är hämtad från Riksbankens hemsida och förklarar konsekvenserna av en reporäntehöjning men en sänkning av reporäntan medför samma effekter fast motsatta.

²⁷ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=26453> (2008-12-10)

²⁸ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8846> (2008-12-10)

Figur 3.2. Transmissionsmekanismen. Källa: Riksbanken²⁹

Som kan utläsas ur figur 3.2 ovan påverkar en förändring av reporäntan ekonomin genom tre kanaler: kreditkanalen, räntekanalerna och växelkurskanalen. Kreditkanalen innebär en förklaring till hur en Reporänteförändring påverkar efterfrågan i samhället genom landets finansiella institut. Om marknadsräntorna stiger innebär detta att det blir lönsammare för bankerna att investera i obligationer än att låna ut pengarna till sina kunder. Konsekvensen av detta är att det blir svårare för privatpersoner och företag att bli beviljade banklån och de avvaktar därför med att genomföra investeringar.³⁰

Räntekanalerna påverkar efterfrågan genom att den privata konsumtionen förändras då marknadsräntorna varierar. Framst gäller detta de hushåll som har en hög belåning och rörliga räntor. Om marknadsräntorna stiger så sjunker den privata konsumtionen p.g.a. framförallt tre anledningar. Den första är att högre marknadsräntor gör det lönsammare för privatpersoner att spara pengar för att kunna konsumera mer i framtiden. Den andra är att räntekostnaderna tar upp en större del av hushållets inkomst och den tredje är att

²⁹ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8846> (2008-12-10)

³⁰ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8846> (2008-12-10)

förmögenhetsvärdena sjunker.³¹ Anledningen till att förmögenhetsvärdena sjunker är att nuvärdet på finansiella och reala tillgångars framtida avkastning blir mindre då marknadsräntorna stiger. Företagens investeringar minskar också då det blir dyrare att finansiera dem.³² Då finansieringskostnaden för ett investeringsalternativ blir högre blir också investeringens lönsamhet lägre.³³

Transmissionsmekanismens tredje kanal är växelkurskanalen som förklarar en förändrad reporäntas påverkan på den svenska kronkursen. En högre ränta gör att det blir mer attraktivt för utländska investerare att placera pengar i Sverige och därmed stiger efterfrågan på svensk valuta och växelkursen stärks. En stark växelkurs medför att det blir billigare att köpa varor från utlandet än att köpa svenskproducerade varor och således ökar importen. De svenskproducerade varorna blir samtidigt dyrare för utländska köpare och därmed sjunker också exporten. Produktionen i Sverige minskar som en följd av detta och därmed sjunker inflationen. Samtidigt så påverkas inflationen även på ett mer direkt sätt då de importerade varorna blir billigare för de svenska konsumenterna att köpa.³⁴

3.1.4. Depositmarknaden och daglånemarknaden

Bankernas behov av pengar, eller monetär bas, under en repa är svårt att förutse då de inte vet hur stora belopp som kommer att tas ut eller sättas in under veckan. En bank som har brist på monetär bas kan då, som nämns ovan, låna pengar av Riksbanken över natten till dess utlåningsränta men eftersom några banker kommer att ha ett underskott på pengar och några ett överskott så kan de istället låna direkt av varandra. Räntan till vilken bankerna lånar av varandra kallas dagslåneräntan och dess storlek måste vara någonstans mitt emellan Riksbankens inlåningsränta och dess utlåningsränta för att det ska vara gynnsamt för såväl den inlånande som den utlånande banken i förhållande till att använda sig av Riksbanken. Riksbankens räntor utgör därmed ett ”golv” och ett ”tak” för dagslåneräntan kallat räntekorridoren och då reporäntan även ligger inom ramarna för denna korridor så kommer daglåneräntan att ligga mycket nära reporäntan.³⁵

³¹ Nyberg, Lars *et al*, *Penningmarknaden* (2006), s. 190.

³² <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8846> (2008-12-10)

³³ Nyberg, Lars *et al*, *Penningmarknaden* (2006), s. 190.

³⁴ <http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8846> (2008-12-10)

³⁵ Fregert, Klas *et al*, *Makroekonomi* (2003), s. 398f.

Depositmarknaden är marknaden för handel med deposits vilket innebär in- eller utlåning i stora poster och utan säkerhet inom de begränsningar bankerna i förväg har fastställt på varandra.³⁶ Räntan som bankerna betalar till varandra för dessa lån kallas STIBOR-räntan (där den kortaste även kallas daglåneräntan)³⁷ STIBOR-Fixing är genomsnittet av några av Riksbanken utvalda bankers ränta för internbanklån och fastställs varje dag av Stockholmsbörsen.³⁸ Lånen mellan bankerna kan ske på olika löptider i spektrumet mellan lån över en natt till lån i ett år. De lån som har en löptid som bara sträcker sig över natten finns på daglånemarknaden som är en del av depositmarknaden. Daglånemarknaden inkluderar såväl in och utlåning i Riksbanken som inlåning/utlåning mellan bankerna på internbankmarknaden.³⁹ Om Riksbanken höjer reporäntan får det till följd att det blir dyrare för bankerna att låna av Riksbanken vilket också medför att alternativkostanden att låna mellan bankerna stiger, allt annat lika.⁴⁰

3.1.5. Faktorer som påverkar bankernas in- och utlåningsräntor

Som för vilket företag som helst så bestäms priset till vilken en vara säljs av vad det kostar att producera samt hur den rådande konkurrenssituationen ser ut. Det innebär att bankernas produkter, vilket i detta fallet är lån, bestäms av bankens finansieringskostnader. Bankerna har ett antal finansieringsformer. En av de viktigaste och billigaste är den inlåning de får från privatpersoner och företag vilket utgör grunden för bankverksamheten. Utöver den här inlåningen så finansierar de sig med upplåning via värdepapper som t.ex. bankcertifikat, landsting- och kommuninlåning (depositer), via finansinstitut, lån av andra banker samt av Riksbanken. Av naturliga skäl så är det den dyraste finansieringskostanden som ligger till grund för kundräntorna i och med att banken vill vara säker på att de har täckning för den dyrast upplånade kronan så att de inte lånar ut med förlust. Riksbankens reporänta sägs vanligtvis utgöra den dyraste finansieringskostnaden.⁴¹

³⁶ Nyberg, Lars *et al*, *Penningmarknaden* (2006), s. 109.

³⁷ <http://www.riksbank.se/templates/stat.aspx?id=16738> (2008-12-10)

³⁸ <http://www.riksbank.se/templates/stat.aspx?id=16738> (2008-12-10)

³⁹ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 77ff.

⁴⁰ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 154.

⁴¹ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 154f.

Genom att Riksbanken kan påverka depositräntor och därmed bankernas finansieringskostnader kommer de i stor utsträckning kunna påverka bankernas kundräntor. Bankernas internränta fungerar som en referensränta för alla in- och utlåningsräntor i banksystemet och styrs av bankens egna finansieringskostnad, vilken oftast är prissatt efter depositräntan upp till tre månader. Förutom att internräntan styr kundräntorna så fungerar den också som låneränta till vilken ett lokalkontor kan låna pengar av huvudkontoret. Trots att ett lokalkontor kanske har tillräckligt hög inlåning, och därmed inte skulle behöva låna av huvudkontoret, kommer prissättningen ändå styras av internräntan. Det här beror på att bankkoncernen har en gemensam utgångspunkt för kundräntorna oberoende geografiska platser i landet. Däremot skulle en, på kontoret, tillräckligt hög inlåning innebära att marginalen stärks då den privata inlåningen blir billigare.⁴²

Prissättningen bestäms delvis av Riksbankens reporänta men också delvis av bankernas räntemarginaler som i sin tur påverkas av risk för kreditförluster, lånets säkerhet, konkurrenssituation, kapitaltäckningskrav och mer mjuka faktorer så som affärsidé, kundernas betydelse, personbedömningar etc.⁴³

Bankerna har olika lånekategorier för vilka räntan varierar beroende på ovan nämnda faktorer. Vi antar att ett nystartat mindre företag har för avsikt att låna pengar till en maskin hos en svensk banks lokalkontor. Under förutsättning att banken är intresserade att låna ut till kunden så kommer kundens räntekostnad på lånet att utgå ifrån internräntan. Kunden kanske bedöms ha en god affärsidé och godkända, men inte perfekta, säkerheter i form av t.ex. en fastighet eller en god likviditet vilket gör att de kanske hamnar i riskklass 2 eller 3 utav fyra riskklasser. En kund som hamnar i riskklass 4, om kunden beviljas ett lån, kommer att få betala en högre ränta för sitt lån än en som ligger i en lägre klass. Enligt teorin så ger en sänkning av reporäntan en lägre internbanksränta vilket i sin tur kommer att resultera i lägre kundräntor i banksystemet och således sänka hushållens lånekostnader. Det kan ta allt från en dag till någon månad innan en reporäntesänkning ger någon effekt på bankens kundräntor. Om räntedifferensen mellan in- och utlåningsränta och STIBOR är konstant över tiden, har

⁴² Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 155.

⁴³ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 156.

Riksbanken större möjlighet att påverka hushållens och företagens räntenivå och därmed aktivitetsnivån i samhällsekonomin.⁴⁴

Konkurrenssituationen har också inverkan på prissättningen av bankers räntor. En ökad konkurrens i inlåningsräntorna leder till att inlåningsräntan stiger i förhållande till internräntan. På samma sätt så tenderar utlåningsräntan sjunka under internräntan vid en ökad utlåningskonkurrens.⁴⁵

3.1.6 Faktorer som påverkar bankernas bolåneräntor

Det är bankens finansieringskostnad för respektive löptid som styr räntorna på bostadslånen. Den rörliga utlåningsräntan styrs av den korta finansieringen, det vill säga räntan på bostadscertifikaten och depositupplåningen. Genom att dessa påverkas av Riksbankens åtgärder så har de en nära relation till räntan för statsskuldväxlar med samma löptid. Om banken har en fast utlåningsränta på exempelvis fem år så kommer finansieringskostnaden att bero på femåriga bostadsobligationer.⁴⁶

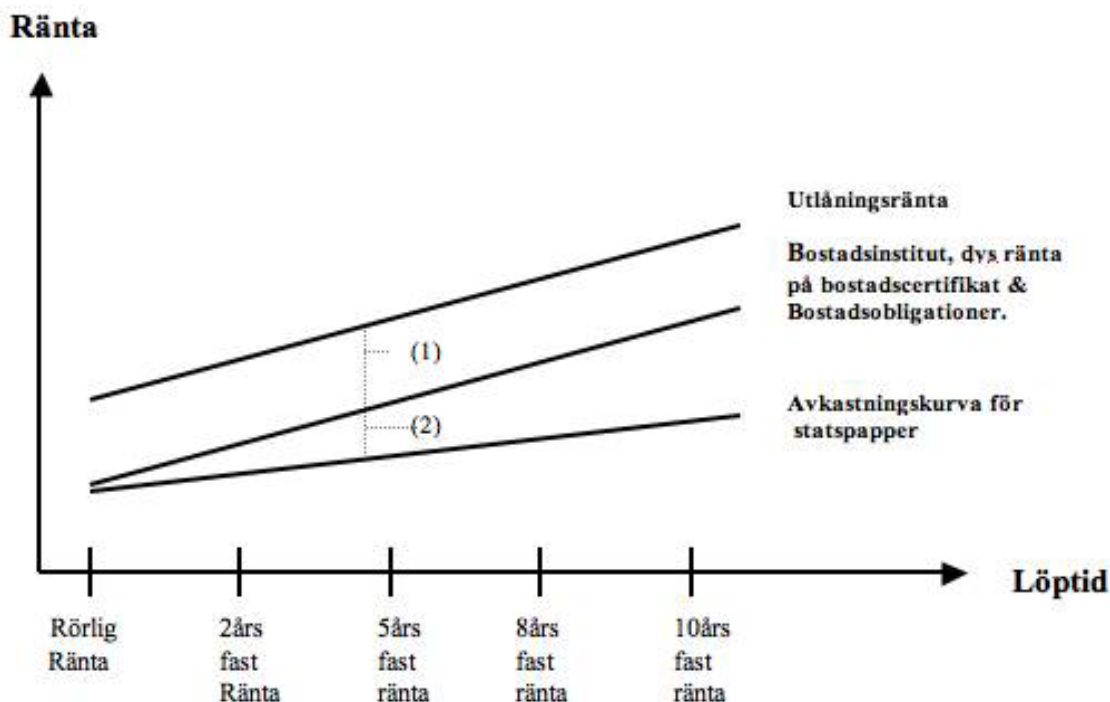
Bankens rating är också en faktor som bidrar till högre eller lägre bolåneräntor. En bank med låg soliditet kommer i allmänhet få en lägre rating vilket innebär att bankens upplåningskostnader kommer att stiga p.g.a. att kreditrisken är högre. Dessutom tillkommer en likviditetspremie, varför räntenivån för ett bostadspapper vanligtvis är högre än för ett statspapper med motsvarande löptid. Detta visas i spreaden (2) i figuren 3.3. nedan och kan sägas vara en extern spread.⁴⁷

⁴⁴ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 156f.

⁴⁵ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 157.

⁴⁶ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 158f.

⁴⁷ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 160.

Figur 3.3. Faktorer som bestämmer bostadsräntor för olika löptider Källa: Hässel, Leif, et al (2001)⁴⁸

Spreaden som är märkt med (1) är den interna spreaden, alltså skillnaden mellan den ränta som kunden erhåller minus finansieringskostanden för banken. Den marginalen ska täcka det avkastningskrav banken har på det egna kapitalet. Den ska även täcka den risk som är förknippad med om fastighetsfinansieringen är korrekt prissatt, risken för kreditförluster (konstaterade som befarade) samt att det ska finnas en täckning för bankens kapitaltäckningskrav på minst 8 procent.⁴⁹

Privatpersoner och företag som har lån till fasta räntor påverkas inte direkt av förändringar i marknads- eller bostadsräntorna. De påverkas dock indirekt genom att deras framtidsförväntningar kan förändras och, beroende på om räntan stiger eller sjunker, på så vis förändra deras konsumtionsmönster. Det är först när lånets ränta ska bindas om eller när ett nytt lån tas upp som räntenivån ger någon effekt på den faktiska lånekostnaden. Räntebindningstiden bör därför tas i beaktning då en marknadsräntesänkning inte fyller något stimulerande funktion förrän lånen binds om

⁴⁸ Hässel, Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 160.

⁴⁹ Hässel, Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 160.

eller nya lån tas upp. Rörliga lån förändras däremot i takt med att marknadsräntorna skiftar.⁵⁰

De fasta bolåneräntorna kan vidare påverkas av allt från centralbanksbeslut i USA till svensk inrikespolitik vilket betyder, trots en oförändrad styrränta, att förändringar i längre räntor kontinuerligt ger stimulerande eller åtstramande effekter. Högre räntor kan leda till att krediterna på marknaden minskar samtidigt som det kan utmynna i en minskad efterfrågan från kundernas perspektiv. Bankerna kan således motverka penningpolitikiska effekter genom att variera sina marginaler. Räntemarginalerna mellan kreditinstitutens finansieringskostnad och dess kundräntor behöver därför nödvändigtvis inte vara konstanta över tiden. Det innebär inte att kreditkanalen stängs av, men det innebär att den motverkas.⁵¹

3.2. Bankverksamhetens risker

Bankernas dagliga verksamhet utsätts konstant för olika risker. Såväl bankens inlånings som utlåningsräntor påverkas av dessa risker. Riskerna delas vanligen in i tre olika kategorier: kreditrisk, ränterisk och likviditetsrisk.

3.2.1. Kreditrisk

Bankernas kreditrisk grundar sig i osäkerheten om att inte erhålla fullständiga betalningar från låntagaren. Osäkerheten beror delvis på att samhälls- och företagsutvecklingen aldrig helt kan förutspås men också på grund av en ojämn informationsfördelning mellan banken och låntagaren. Detta föranleder en viss tendens av ”moral hazard” problematik i lånebild. Sambandet mellan risktagandet och avkastningen medför också att bankerna inte sällan beviljar osäkra krediter baserat på en alltför begränsad kreditprövning.⁵²

Bankernas verksamhet går till stor del ut på att tillgodose privatpersoner och företag med krediter av olika slag. Kreditbedömningen syftar främst på att se hur god

⁵⁰ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 161f.

⁵¹ Hässel, Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 162f.

⁵² Funered, Urban E, *Bankernas risktagande* (1994), s. 45.

kredittagarens återbetalningsförmåga är men också på om kredittagaren har några säkerheter (i form av fastigheter, aktier eller andra värdepapper) som kan ligga till grund för lånet. Genom att en extern säkerhet ställs till bankens förfogande kan det styrka kredittagarens återbetalningsförmåga. Säkerheten får dock inte hamna i alltför stor fokus då dessa påverkas av såväl det allmänna ekonomiska läget i samhället som andra oförutsägbara faktorer.⁵³

Återbetalningsförmågan och de säkerheter som låntagaren uppvisar är dock inte det enda som bestämmer huruvida banken kommer att bevilja kundens lån eller ej. Bankens interna kapital och likviditetssituation kommer även att spela en stor roll i beslutsprocessen. Det gäller att banken har en tillräckligt stor kapitalbas för att täcka det extra kapitalkrav som lånet medför samt att likviditetssituationen är sådan att banken klarar av att binda det aktuella kapitalbeloppet under dess löptid. Banken måste också ta hänsyn till om placeringsportföljen är diversifierad så att banken inte tar för stora risker i en specifik företagssektor. Genom att se till den ekonomiska analysen samt väga in personliga uppfattningar om personens eller företgets förnuft och betalningsmoral kan bankernas kreditförluster minskas. Då banken endast ser till extern information som grund för kreditbeslutet kan tjänstemännen råka ut för den så kallade ”följa John effekt” som karaktäriserar många bankers agerande i goda tider. Om allmänheten bestämt sig för att en bransch verkar kreditvärdig kommer många att följa deras agerande och negligera de vanligtvis tydliga varningstecken som kan förekomma då man ensam skulle stå inför beslutet att godkänna krediten.⁵⁴

3.2.2. Ränterisk

En av bankverksamhetens största ränterisker beror på att bankernas placeringar normalt har en längre löptid och en lägre ränterörlighet än kundernas inlåning. Den här avvikelserna medför att vid en höjning av det allmänna ränteläget med kort varsel skulle bankerna kunna tvingas att höja inlåningsräntan samtidigt som räntesatsen på stora summor utlånat kapital hålls fast en tid. Bankerna skulle visserligen göra en vinst om det allmänna ränteläget sänktes men dessa vinster är normalt mindre beroende på att

⁵³ Funered, Urban E, *Bankernas risktagande* (1994), s. 45f.

⁵⁴ Funered, Urban E, *Bankernas risktagande*, (1994), s. 47.

bankkunderna har en viss möjlighet att betala tillbaks en del av sina lån och binda nya lån till en lägre ränta.⁵⁵

3.2.3. Likviditetsrisk

Genom att bankerna omvandlar kapital från kortfristig inlåning till krediter med längre löptid så spelar de en löptidstransformerande roll i samhällsekonomin. Verksamheten bygger på att banken dels kan handla med stora kapitalvolymerna och dels att de ständigt kan förnya sin kapitalstock. Dessa antaganden skulle dock brista om det uppstod ett rykte om att en bank skulle vara oförmögen att betala sina skulder. Ett sådant rykte skulle innebära att privatpersoner, företag och institutioner som placerat sitt kapital i banken får incitament till att likvidera sina placeringar och helt enkelt ta ut sina pengar från banken. Det här kan leda till en så kallad ”bank run” som skulle medföra stora likviditetsproblem för banken.⁵⁶

Då ett enstaka rykte (sant eller falskt) kan skaka hela bankväsendet krävs förebyggande och förtroendeskapande åtgärder. En av möjligheterna är att införa minimikrav för de likvida reserver som en enskild bank måste ha tillgängliga för att möta kundernas uttagskrav. Ett annat är att begränsa den löptidstransformerande verksamheten som problemet i grunden beror på. Utifall att en likviditetskris ändå skulle uppkomma, trots dessa åtgärder, så fungerar Riksbanken som en ”lender of last resort”.⁵⁷

3.3. Basel II

I februari 2007 trädde nya regler för bankernas kapitaltäckningskrav i kraft.⁵⁸ Basel II består i stora drag av nya regleringar för bankerna inom tre områden, eller pelare, vilket illustreras i figur 3.4. nedan.⁵⁹

⁵⁵ Funered, Urban E, *Bankernas risktagande* (1994), s. 107.

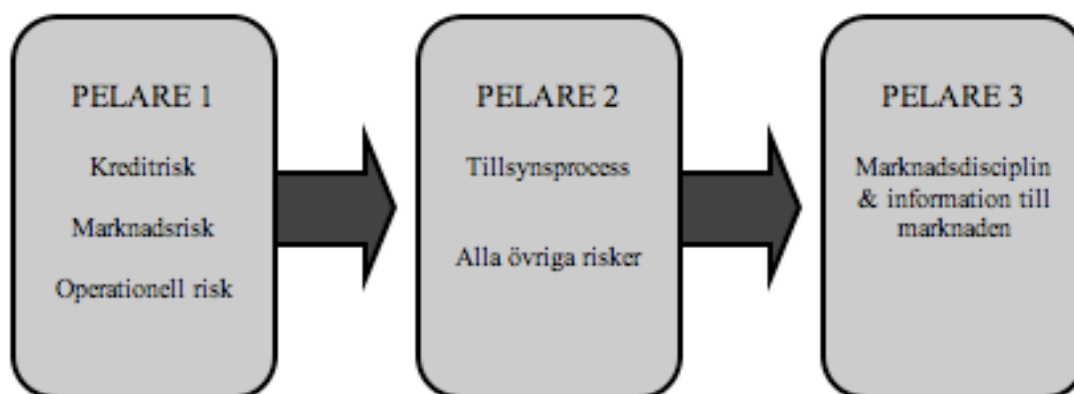
⁵⁶ Funered, Urban E, *Bankernas risktagande* (1994), s. 27f.

⁵⁷ Funered, Urban E, *Bankernas risktagande* (1994), s. 123f.

⁵⁸ Lind, Göran, *Basel II – nytt regelverk för bankkapital, Penning och valutapolitik* (2005:2), s. 5.

⁵⁹ Finansinspektionen, *Riskmätning och kapitalkrav II* (2002:8) s. 7.

Den första och kanske mest centrala pelaren innebär att man utöver de två tidigare riskområdena kreditrisk och marknadsrisk tillför ett tredje riskområde som kallas operationell risk samtidigt som man minskar kapitalkraven när det gäller kreditrisken.⁶⁰

Figur 3.4. Basel II reglernas tre pelare. Källa: Danske Bank⁶¹

Den andra pelaren handlar om att bankerna själva ska göra en samlad riskbedömning utöver de tre tidigare omnämnda faktorerna. Här tar man med bankens individuella omständigheter och man skapar bl.a. en riskprofil och utvärderar tidigare riskhanteringsförmåga. I denna pelaren ingår även relationen mellan tillsynsmyndigheterna och bankerna. Tillsynsmyndigheterna skall se över bankernas interna bedömning av kapitaltäckningsgraden och är skyldiga att direkt ingripa om banken riskerar att hamna under den beslutade miniminivån för kapitaltäckningskrav.⁶²

Den tredje och sista pelaren handlar om att kunder, investerare och andra motparter skall informeras om bankens riskprofil och finansiella styrka. Den här pelaren är inrättad så att marknadskrafterna skall påverka bankerna i stabilitetsfrämjande syfte genom ökad öppenhet och insyn i organisationen.⁶³

Den huvudsakliga avsikten med reglerna i Basel II var att säkerhetsställa stabiliteten i det finansiella systemet. Samtidigt ville man bibehålla den internationella

⁶⁰ Finansinspektionen, *Riskmätning och kapitalkrav II* (2002:8) s. 7.

⁶¹ <http://www.danskebank.com/da-dk/ir/crd/Hvad-er-CRD/Pages/Hvad-er-CRD.aspx> (2008-12-22)

⁶² Finansinspektionen, *Riskmätning och kapitalkrav II* (2002:8) s. 22.

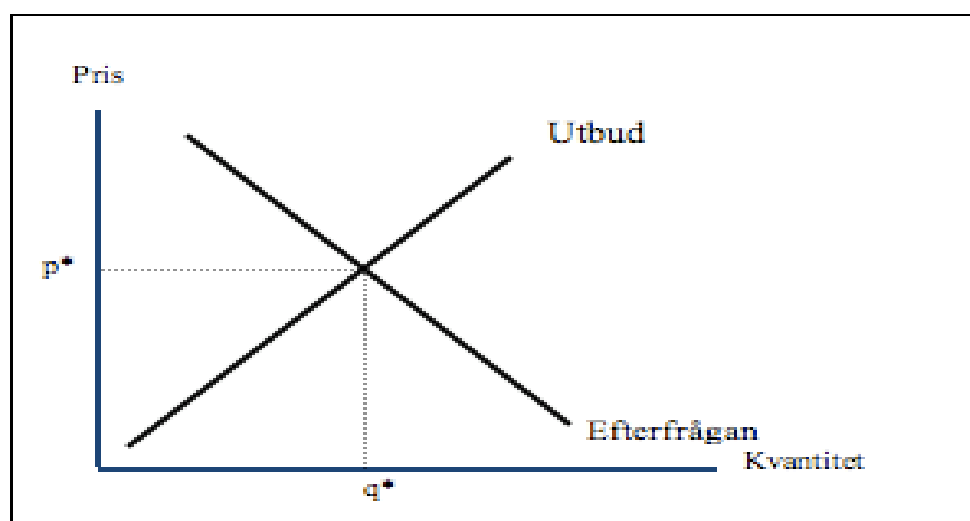
⁶³ Finansinspektionen, *Riskmätning och kapitalkrav II* (2002:8) s. 24.

konkurrenssituationen genom att ha gemensamma principer för bankernas beräkning av kapitaltäckning.⁶⁴

3.4. Utbud och efterfrågan

Nivån på utlåningsräntan, eller priset på pengar, bestäms genom olika omvärldsfaktorer. Dessa faktorer kan t.ex. bero på hur många banker det finns på marknaden, till vilken ränta bankerna är villiga att låna ut till, bankernas upplåningskostnad, konjunkturutsikter och framtida riksbanksbeslut.

Enligt utbuds- och efterfrågemodellen bestäms jämviktspriset och jämviktskvantiteten på en marknad som kännetecknas av fullständig konkurrens av utbud och efterfrågan.⁶⁵ Detta illustreras nedan i figur 3.5.

Figur 3.5. Utbud och efterfrågematris. Källa: Eklund, Klas⁶⁶

Det finns åtskilliga faktorer som bestämmer hur utbuds- och efterfrågekurvan ser ut. Exempelvis kan kurvorna bero på hushållsinkomster, framtida förväntningar, teknologi, löne- och kapitalkostnader, och bankernas vinstmål. Då det skulle bli för omfattande att analysera alla de här faktorerna samtidigt brukar man göra ett *ceteris paribus*-

⁶⁴ Finansinspektionen, *Riskmätning och Kapitalkrav* (2001:1), s. 3.

⁶⁵ Frank, Robert H. *Microeconomics and behavior* (2006) s. 32.

⁶⁶ Eklund, Klas, *Vår Ekonomi* (2007), s. 62.

antagande. Det betyder att man bland annat inte tar hänsyn till intäktsförändringar under tiden man undersöker utan bara analyserar efterfrågekurvan utifrån prisförändringen på utlåningsräntan. Således, om priset på utlåningsräntan stiger sjunker efterfrågan, och vice versa, vilket kan utläsas i matrisen. Utbudskurvan analyseras likt efterfrågekurvan utifrån nivån på utlåningsräntan.⁶⁷

3.4.1. Priskänslighet

Utlåningsräntans priskänslighet (eller priselasticitet) beror på lutningen på efterfrågekurvan. Om utlåningsräntans priselasticitet är hög d.v.s. efterfrågekurvan är flack, förändras den efterfrågade utlåningen kraftigt då priset på utlåningsräntan förändras. Vid en brant efterfrågekurva har utlåningsräntan en låg priselasticitet, med andra ord förändras den efterfrågade kvantiteten lite då priset på utlåningsräntan förändras. På samma sätt fungerar utbudets priselasticitet d.v.s. bankernas utbud av lån.⁶⁸

3.4.2. Jämvikt

Om priset på utlåningsräntan mot förmodan skulle bli högre än p^* kommer bankerna att bli frustrerade då de inte kommer att kunna låna ut den kvantitet de vill. Bankerna kommer få ett överskott av pengar och därav kallas detta scenario utbudsöverskott. De som vill låna pengar kommer få betala en högre ränta men trots det kommer de att vara tillfreds då möjligheten att låna pengar på marknaden fortfarande finns.⁶⁹

I motsvarande scenario då priset på utlåningsräntan skulle sjunka under p^* är det de som är villiga att ta lån som kommer att bli frustrerade. Bankerna kommer inte att låna ut i samma kvantiteter som innan samtidigt som de som är villiga att låna kommer att efterfråga mer pengar att låna. Scenariot kommer leda till en brist på utlåning och det blir således ett efterfrågeöverskott.⁷⁰

Då priset på pengar skiljer sig från jämviktspriset kommer handeln på marknaden att vara begränsad. Bankerna kommer sänka sina räntenivåer då priset på pengar ligger över jämviktspriset. Det här beror på att de vill vara billigare än sina konkurrenter och

⁶⁷ Eklund, Klas *Vår ekonomi* (2007), s. 61ff.

⁶⁸ Eklund, Klas *Vår ekonomi* (2007), s. 63f.

⁶⁹ Frank, Robert H. *Microeconomics and behavior* (2006), s. 33f.

⁷⁰ Frank, Robert H. *Microeconomics and behavior* (2006), s. 33f.

på så vis kunna låna ut hela sitt överskott av kapital. Nivån på utlåningsräntorna kommer att sjunka till dess att jämviktspriset är nått. Då denna punkt är uppnådd kommer alla banker vara nöjda igen.⁷¹

När priset på pengar ligger under jämviktspriset kommer de som är villiga att ta lån vara frustrerade då bankerna erbjuder en lägre kvantitet av utlåning. Men återigen kommer jämviktspriset uppnås efter en tid. Vid det här läget kommer bankerna se sin chans att höja nivån på utlåningsräntan samtidigt som de kan låna ut den kvantitet de vill tills jämviktspriset är nått. De som är villiga att ta lån kommer även att bjuda över varandra för att erhålla lånet och således kommer även de som är villiga att ta lån se till att pressa priset på utlåningsräntan uppåt till dess att jämviktspriset är nått.⁷²

3.5. Ränteswappar

En swap är ett slags derivatinstrument där två aktörer avtalar om att byta betalningsflöden med varandra. Plain vanilla swaps kallas den vanligaste formen av ränteswappar som innebär att en aktör avtalar med en motpart om att byta räntebetalningar med varandra under en vis period, d.v.s. fast ränta mot rörlig ränta eller vice versa. Exempelvis kan aktör A som har en rörlig ränta byta den med aktör B och i gengäld få en fast ränta. Man beräknar den fasta och den rörliga betalningen utifrån ett på förhand bestämt nominellt belopp. Dock byter man aldrig det nominella beloppet, som räntebetalningarna är beräknade på, mellan varandra. Båda aktörerna utsätts för en ränterisk i swappen. Den aktör som betalar en fast ränta och erhåller en rörlig kan förlora mycket då marknadsräntorna faller. På motsatt sätt kan aktören tjäna mycket då marknadsräntorna skulle gå upp.⁷³ Utöver ränterisken som de båda aktörerna utsätts för, finns även möjligheten att en av aktörerna bryter sina betalningsskyldigheter och således utsätts de båda aktörerna även för en kreditrisk.⁷⁴

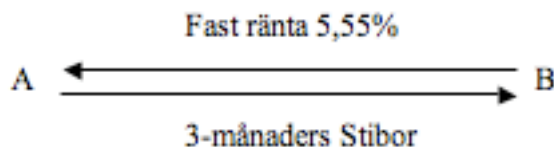
⁷¹ Frank, Robert H. *Microeconomics and behavior* (2006), s. 33f.

⁷² Frank, Robert H. *Microeconomics and behavior* (2006), s. 33f.

⁷³ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 314ff.

⁷⁴ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 318.

Anta att aktör A erhåller en årlig fast ränta på 5,55 % i de fem åren swapavtalet gäller och i gengäld betalar A 3-månaders STIBOR (som härnå kommer att benämnas STIBOR 3M) till aktör B fyra gånger per år.

STIBOR 3M som betalas av aktör A bestäms tre månader i förväg och sålunda erhåller aktör B STIBOR 3M som gällde för tre månader sedan, dock sker betalningen i slutet av tremånadersperioden. Aktörerna vet alltså hur mycket den fasta räntan kommer vara i samtliga av de fem åren swapavtalet gäller men de vet bara hur stor STIBOR 3M kommer att vara vid det första betalningstillfället. Om det nominella beloppet uppgår till 30 miljoner och STIBOR 3M uppgår till 4,75 % då swapavtalet sluts, erhåller A $[30\ 000\ 000 \cdot 0,0555]$ 1 665 000 kronor årligen från aktör B. Aktör B erhåller $[30\ 000\ 000 \cdot 0,0475 \cdot (91/360)]$ 360 208 kronor från aktör A som första betalning (siffran 91 i beräkningen står för hur många dagar STIBOR 3M gäller). Om STIBOR 3M hade varit på samma nivå under hela året, vilket är högst osannolikt då STIBOR 3M ofta förändras, hade aktör B sammanlagt erhållit $[4 \cdot 360\ 208]$ 1 440 832 kronor från aktör A. Under dessa förutsättningar hade aktör A under året gjort en förtjänst på $[166500 - 1440832]$ 224 168 kronor.⁷⁵

Den fasta swapräntan på 5,55 % bestäms av genomsnittet av de framtida förväntningarna av STIBOR 3M under swapavtalets löptid. Således är det marknadens genomsnittliga förväntningar på vilken nivå STIBOR 3M kommer att ligga under de fem åren swapavtalet löper som kommer att bestämma den fasta räntan i swapavtalet. I det här exemplet tror marknaden att STIBOR 3M kommer gå upp under de fem åren, därav en högre fast ränta 5,55 % jämfört med den nuvarande STIBOR 3M på 4,75 %.⁷⁶

3.5.1. Hedging mot ränterisk

Aktörerna som ingår ett swapavtal gör detta bland annat för att justera ränterisker.⁷⁷

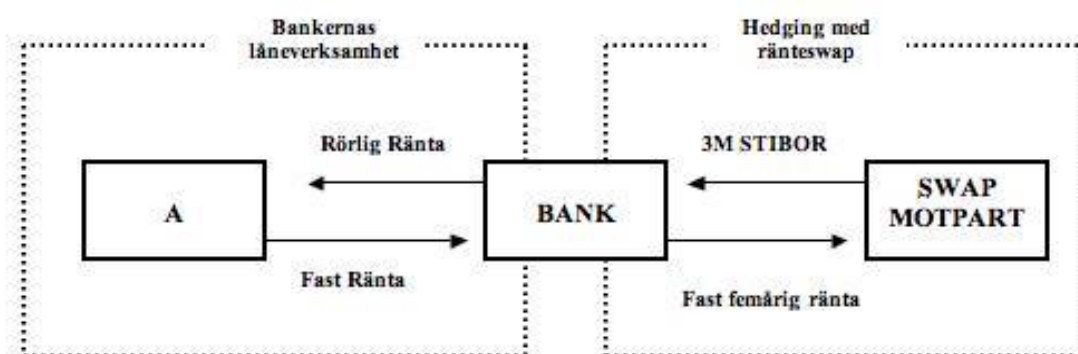
⁷⁵ Hässel Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 314ff.

⁷⁶ Hässel Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 316f.

⁷⁷ Hässel Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 319.

Bankernas upplåning genom inlåning från privatpersoner och företag har oftast en kort löptid som bankerna betalar en rörlig ränta till. Men eftersom många kunder efterfrågar lån på en lång löptid till en fast ränta medför det att matchningen mellan bankens upplåning och utlåning blir skev och därmed uppstår en ränterisk. Om de fasta räntorna sjunker snabbare än de rörliga räntorna minskar bankernas förtjänst. Därför använder bankerna sig av ränteswappar för att på så sett justera räntebetalningarna i en period då de förväntar sig att en sådan situation ska uppstå. Förenklat kan man säga att bankerna använder swappar för att hedga sig mot framtida fluktuationer i ränteläget.⁷⁸

Bank A har en genomsnittlig löptid på sex månader på sin upplåning och räntekostnaden för dessa följer STIBOR 3M. Bankens utlåning har en genomsnittlig löptid på fem år och för dessa erhåller banken en fast ränta. Då banken tror att ränteläget kommer förändras till bankens nackdel kontaktar de en swapmotpart för att på så vis hedga balansräkningens ränterisk. Bank A betalar en fast 5-årig swapränta till motparten, samtidigt som bank A erhåller STIBOR 3M.⁷⁹

Figur 3.6. En banks hedging med en ränteswap. Källa: Hässel, Leif et al (2001)⁸⁰

Efter swappen har bank A hedgat ränterisken. Då STIBOR 3M kommer att stiga snabbare än den fasta räntan kommer banken trots det tjäna pengar på utlåningen. Bankens marginal på lånet till kunden kommer dock att avta lite på grund av kostnaden för swappen, oavsett vad som händer med de fasta- och de rörliga räntorna.⁸¹

⁷⁸ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 323f.

⁷⁹ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 323f.

⁸⁰ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 324.

⁸¹ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 323f.

3.5.2. Hedging av kreditportföljen

En företagsobligation emitteras av ett företag som vill låna långsiktigt kapital.⁸² Investeringarna, vilka benämns långgivare, erbjuds en högre avkastning då risken är högre att investera i en företagsobligation jämfört med en statsobligation.⁸³ Skillnaden mellan räntan på företagsobligationen och statsobligationen kallas för riskpremie. Riskpremien kommer att öka då konjunkturen viker och sjunka då konjunkturen tilltar. Anledningen till detta är att investeringarna vill ha en ökad kompensation i en lågkonjunktur då kreditrisken blir högre, och i motsvarande fall då det är högkonjunktur kommer investeringarna att acceptera en lägre riskpremie.⁸⁴

Banker med en hög kreditrating dominerar marknaden för ränteswappar. Räntan på företagsobligationer är positivt korrelerade med ränteswappar då bankerna innehar en kreditrisk liknande marknaden för företagsobligationer med samma rating. Ränteswappar fungerar på så vis även som ett hedgeinstrument till kreditportföljer. Korrelationen sjunker då skillnaden på ratingen för företagsobligationen och bankerna blir större.⁸⁵

Ränteswappen fungerar bäst som hedge då korrelationen mot företagsobligationen inte skiljer sig alltför mycket under tiden swapavtalet gäller, samt då en makrodriven företeelse har frambringat den ökade kreditrisken. Sålunda bör man använda ränteswappar som hedginginstrument till högt ratade företagsobligationer. En anledning till att korrelationen mellan dem båda kan förändras kan vara en mikrodriven företeelse som har inverkat på företaget som har emitterat obligationen. Ett annat skäl kan vara företeelser som har gjort att swapräntan har förändrats.⁸⁶

3.5.3. Swapspreadens determinanter

Förutom att en mikrodriven företeelse relaterad till det emitterande företaget kan påverka korrelationen mellan företagsobligationen och swapräntan finns det även faktorer som påverkar swapräntan vilket slutligen kan göra hedgen värdelös, om inte korrelationen återgår till hög nivå. Dessa faktorer kan studeras utifrån skillnaden mellan

⁸² Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 279.

⁸³ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 275.

⁸⁴ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 325.

⁸⁵ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 325f.

⁸⁶ Hässel Leif et al, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 326f.

swapräntan och räntan på statsobligationer vilket kallas för swapspreaden. Swapspreaden visar skillnaden på kreditrisken som bankerna innehar jämfört med statsobligationer.⁸⁷

Swapspreaden påverkas av att det finns ett arbitrageförhållande mellan ränteswappar och statsobligationer. Exempelvis ingår två aktörer ett swappavtal där aktör A erhåller en fast 10-årig ränta och betalar aktör B STIBOR. Aktör A säljer samtidigt en 10-årig statsobligation och gör en omvänd repa. För den omvända repa kommer aktören att betala STIBOR för lånet men erhåller samtidigt reporäntan. Aktörens investering leder således till att han erhåller swapspreaden men betalar samtidigt STIBOR minus reporäntan. Då spreaden mellan STIBOR och reporäntan ökar under perioden, kommer investeraren förmodligen vilja ha en högre ersättning för att erhålla swapspreaden som därför förväntas stiga.⁸⁸

Om lutningen på avkastningskurvan för statsobligationer är negativ, förväntar sig marknaden en lägre ekonomisk tillväxt, vilket leder till att kreditvärdigheten hos bankerna minskar och vice versa. Det medför att aktörerna kommer att kräva en högre kompensation för kreditrisken och således ökar swapspreaden.⁸⁹

Trots att konjunkturutsikterna kan vara goda, kan olika händelser göra så att kreditvärdigheten för banksystemet sjunker. Då det är bankerna som är market makers på swapmarknaden kommer aktörerna kräva en högre fast ränta i fall en negativ händelse inträffar, annars övergår aktörerna till statsobligationer där kreditrisken är betydligt mindre. Således kommer kreditrisken att öka då banksystemets kreditvärdighet sjunker vilket leder till att aktörerna kommer vilja ha en högre kompensation och swapspreaden ökar.⁹⁰

⁸⁷ Hässel Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 328f.

⁸⁸ Hässel Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 330f.

⁸⁹ Hässel Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 332f.

⁹⁰ Hässel Leif *et al*, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv* (2001), s. 333f.

KAPITEL 4

EMPIRI

I detta kapitel redogör vi för resultatet av våra empiriska undersökningar i form av våra intervjuer. Som ett komplement till intervjuerna redovisar vi även Finansinspektionens granskning av situationen på den svenska finansmarknaden samt Riksbankens rapport om den finansiella stabiliteten i Sverige.

4.1. Resultat av empiriska undersökningar

I följande stycke presenteras resultatet av de intervjuer vi har genomfört med representanter från några av de svenska storbankerna. Resultaten från våra respondenter presenteras tillsammans under ämnesrubriker.

4.1.2. Utlåningsräntans beståndsdelar

Johan Lusth säger att bankernas utlåningsräntor är uppbyggda av olika delar. Den första delen är upplåningskostnaden som utgör grunden i utlåningsräntan som sedan byggs på av ett riskpålägg och en vinstmarginal. Anna Håkansson ger samma bild och säger att upplåningskostnaden lägger grunden för utlåningsräntan som sedan byggs på med vilken risk banken är villig att ta samt hur stort påslag banken ska ha mot kunden. Enkelt uttryckt kan man beskriva det som att den ena delen består av den kostnad banken har för att anskaffa pengar medan den andra delen har sin grund i vad banken vill tjäna på att låna ut pengarna vidare till kunden.

4.1.3. Bankernas upplåningskostnad

Nils-Erik Persson förklarar att bankerna kan finansiera sin utlåning på tre sätt med tre olika tidshorisonter. Den allra längsta långfristiga finansieringen erhålls genom det egna kapitalet, medelfristig upplåning representeras ofta av det kapital som bankens kunder lånar in i banken och den kortfristiga upplåningen sker främst på de finansiella marknaderna. Charlotte Norder förklarar att ungefär en tredjedel av Handelsbankens utlåning finansieras genom inlåning från kunder och att resterande del lånas upp på

marknaden där man handlar med bl.a. commercial papers, bankdeposits och obligationer. Den faktor som spelar störst roll för upplåningskostnadens storlek är enligt Anna Håkansson bankernas efterfrågan på upplåning.

En konsekvens av finanskrisen är att det har blivit ännu viktigare för bankerna att matcha löptiderna på bankens in- och utlåning. Nils-Erik Persson förklarar att om en kund lånar pengar till ett villa- eller lägenhetsköp så kan det antas att kunden inte kommer att lösa det lånet på många år. Tidigare kunde bankerna låna upp pengar kortsiktigt trots att löptiden på utlåningen var lång. Förklaringen till detta är att kostnaden för att låna upp pengar kort var mycket lägre och det gjordes på en fungerande marknad. Då den korta upplåningen blivit dyrare är det därför enligt Persson viktigare att man från början matchar en utlåning med lång löptid med en långsiktig upplåning. Det är viktigt att upplåningskostnaden speglar lånets löptid och inte dess räntebindningstid menar Charlotte Norder. Johan Lusth pekar på samma företeelse och säger att även om en kund har valt en rörlig ränta på ett bolån så förväntar banken sig att kunden kommer att ha lånet under en lång tid. Om exempelvis banken väntar sig att kunden kommer att ha lånet i tjugo år så kommer banken inte att lägga sig i en position där man enbart lånar upp pengar kortsiktigt.

I stället lånar bankerna upp pengar dels kortsiktigt på internbankmarknaden till STIBOR-räntan och dels på längre sikt till exempelvis en femårig obligationsränta som är fast och sedan använder man sig av ränteswappar för att byta ränteflöden mellan bankerna. Tidigare kostade dessa swappar i princip ingenting att göra, menar Lusth, eftersom bankerna själva kunde kombinera om någon hade en kort ränta och efterfrågade en lång och vice versa för att på så sätt sprida sina risker. Som en följd av den kris som drabbat världsekonomin så kostar det nu pengar för bankerna att göra dessa swappar då bankerna är mer restriktiva med sina risker idag. Han menar att bankerna hela tiden är oroliga för och spekulerar i om det är någon av de andra bankerna som har likviditetsproblem och står inför risken att t.ex. behöva genomföra en nyemission. Charlotte Norder förklarar att finanskrisen har inneburit en trend mot en kortare löptid på upplåningen då upplåningen med längre löptider har blivit mycket dyrare och denna ökade kostnaden återges i bankens marginaler mot kunderna.

Swedbank har nyligen genomgått en nyemission på grund av att banken haft problem med den korta likviditeten då det har varit problem med att låna pengar mellan de svenska storbankerna. Bankens kunder har även tagit ut sina pengar som en konsekvens av finanskrisen vilket har förvärrat likviditetsproblemen. Som en följd av detta har banken valt att gå med i statens stödpaket vilket har medfört att bankens upplåningskostnad blir väsentligt högre än tidigare menar Anna Håkansson.

4.1.4. Reporäntan och STIBOR

Anna Håkansson förklarar att i den situation som har varit under hösten så har reporäntan förlorat sin roll som styrmedel för räntorna medan banken fortfarande ser STIBOR som en grund i utlåningsräntorna. Samtidigt förklarar hon att det som avgör är hur stora upplåningskostnaderna är samt hur stor kompensation banken har för den risk man tar. Johan Lusth håller med om att STIBOR fortfarande ligger till grund men han återkommer till att banken även måste betala för ränteswapparna vilket måste läggas på STIBOR.

”[...] innan så har man tidigare exempelvis kunnat utgå ifrån att om man har en reporänta på två procent så har man den rörliga räntan på ungefär en procent över. Nu har man en reporänta på två procent och den rörliga räntan är på kanske 1,5 procent över istället. Den där extra halvprocenten är det inte vi som tjänar utan det är de här swapkostnaderna.”

Intervju med Johan Lusth, 2008-12-18

Det innebär att om banken lånar upp pengar med en lång löptid så får banken betala STIBOR plus en marginal istället för enbart STIBOR som det har varit tidigare förklarar Charlotte Norder. Hon förklarar vidare att banken måste prissätta sin långsiktiga rörliga utlåning i förhållande till den kostnad banken har för att låna upp pengar. Bankens kan inte låna upp pengar till reporäntan utan banken gör det till STIBOR. Som exempel på att de här räntorna skiljer sig avsevärt förklarar Norder att den 22 december 2008 skiljde det 47 punkter mellan reporäntan och STIBOR 3-månadersräntan.

När Riksbanken genomförde sin sänkning av reporäntan med 1,75 procentenheter den 10 december 2008 var bankerna snabbare med att sänka sina rörliga utlåningsräntor. Johan Lusth förklarar detta med att penningssystemet hade börjat fungera bättre igen och

det gjorde att reporäntesänkningen gjorde att STIBOR och övriga marknadsräntor också sjönk kraftigt. Vid den förra sänkningen blev det näst intill en systemkris menar Lusth då Riksbankens stadsskuldväxlar tog slut och bankerna inte kunde få tag i pengar. Anna Håkansson pekar på att det rådande läget krävde en så pass stor sänkning av reporäntan som den i december för att det verkligen skulle få effekt på marknadsräntorna.

”Marginalerna förändrades väldigt kraftigt då, för vi gick in i våra system och såg att vi hade en 2% marginal. Då har vi helt plötsligt ett utrymme att sänka räntan vi också. Detta utrymme kom aldrig i oktober vilket jag tror beror på att de inte var tillräckligt kraftiga för att marknaden skulle sänka upplåningskostnaderna. Det måste bli rejält när marknaden är så pass ineffektiv som den var då i oktober.”

Intervju med Anna Håkansson, 2008-12-16

Johan Lusth vidareutvecklar skillnaderna mellan reporäntesänkningarna som Riksbanken genomförde i oktober och de som genomfördes i december 2008. Han menar att anledningen till att bankerna inte kunde sänka utlåningsräntorna vid de första sänkningarna under hösten till stor del berodde på att systemet för bankernas korta upplåning slutade att fungera. Vid sänkningen till 2 procent i december var marknaden för den kortfristiga upplåningen mer fungerande och idag är det huvudsakliga problemet att swapräntorna är höga vilket medför att bankerna får en högre upplåningskostnad.

4.1.5. Bankernas räntemarginaler

Som nämns ovan innehåller bankens utlåningsränta, utöver upplåningskostnaden, en vinstmarginal. Hur stor den här marginalen ska vara förklarar Charlotte Norder beror på faktorer som upplåningskostnaden, kapitaltäckningskostnaden, vilken riskkategori kunden tillhör samt om det är en kund som har hela sitt engagemang i banken eller om det är en kund som ”shoppar runt” som Norder uttrycker det. Den höga och fluktuerande upplåningskostnaden har även medfört att kundens möjligheter till förhandlingar med banken har minskat enligt Norder. Johan Lusth förklarar att SEB använder sig av ett system som ger ett förslag på en ränta utifrån de förutsättningar kunden har ekonomiskt och vilken riskkategori denne har. Därutöver finns det ett utrymme för banktjänstemannen att förhandla med kunden. SEB har således inte av någon generell marginal i sin utlåning då räntorna sätts individuellt efter en diskussion

med kunden och bankens marginal beror därmed på vilka förutsättningar kunden har och vilka säkerheter kunden kan ge banken, till exempel i form av att man pantsätter sin villa eller en depå man har i banken. Lusth hävdar att det här systemet inte har förändrats i och med finanskrisen men han tillägger att utrymmet för förhandlingar på de rörliga räntorna i princip har försvunnit. Håkansson menar också att det är svårt att sätta någon precis siffra på vilken marginal Swedbank har i utlåningsräntan eftersom upplåningskostnaden varierar så mycket. Ska man se exakt vilken utlåningsmarginal banken har så måste man se till marginalen och bankens upplåningskostnader dag för dag. Anna Håkansson menar också att en konsekvens av att de stora fluktuationerna i upplåningskostnaderna är att utrymmet för förhandlingar mellan bankens tjänstemän och kunderna har begränsats. Hon förklarar att hon mycket oftare idag har diskussioner med sina handläggare om huruvida banken kan erbjuda någon särskild kund en lägre ränta än den ränta man har som riktmärke och därmed ge den kunden en rabatt.

Charlotte Norder säger att eftersom det är brist på långsiktig upplåning för bankerna tvingas de istället att låna upp pengar på kort sikt. Det gör förvisso att den icke-riskvägda marginalen blir större men samtidigt ökar likviditetsrisken. Det är inte önskvärt menar Norder och förklarar, precis som Nils-Erik Persson ovan, att banken strävar efter att ha en matchning i löptid mellan in- och utlåningen för att minska risken. Vidare förklarar hon att en sänkning av utlåningsräntorna på bekostnad av likviditetsrisken skulle vara oansvarigt och felaktigt av bankerna. Angående hur mycket bankerna tjänar på sin utlåning menar Lusth att SEB tjänar mindre pengar idag på sina rörliga utlåningsräntor. Han förklarar att det är lätt att tro att banken tjänar mer pengar på sin utlåning då det ser ut som om banken har större marginaler om man använder STIBOR som ett mått på bankernas upplåningskostnad. Problemet om man gör det, menar Johan Lusth, är att det inte speglar bankens verkliga upplåningskostnad eftersom det kostar pengar för banken att göra ränteswappar. Nils-Erik Persson på Handelsbanken säger också att bankens utlåningsmarginaler är mindre idag jämfört med för några år sedan och han kallar uppfattningen om att bankerna skulle ha utnyttjat situationen med finanskrisen för att tjäna mer pengar för en myt. Persson är även av samma uppfattning som Johan Lusth om att STIBOR inte längre speglar det effektiva priset på pengar på marknaden idag. Persson uttrycker sig på följande sätt när det gäller medias rapportering om bankernas vinstmarginaler:

”I Media jämför man hela tiden med STIBOR och gör man det kan man lätt hitta belägg för att bankerna har höjt sina utlåningsmarginaler, men man måste alltid jämföra äpplen med äpplen och päron med päron och ska man göra en rättvisande jämförelse så måste man jämföra utlåningsräntorna med bankernas faktiska upplåningskostnad och inte med STIBOR.”

Intervju med Nils-Erik Persson, 2008-11-30

Att även finansminister Anders Borg gick ut och kritiserade bankerna för deras fördröjning i att anpassa utlåningsräntorna efter reporäntan möter kritik hos intervjurespondenterna. Charlotte Norder anser att finansministern för ett ensidigt resonemang som saknar verklighetsförankring då reporäntan inte är detsamma som bankernas finansieringsränta. Hon påpekar även i sammanhanget då Anders Borg ställt krav på bankerna att gå med i statens stödpaket att det inte skulle medföra att bankerna skulle kunna sänka sina utlåningsräntor. Det beror enligt Norder på att den upplåningskostnad bankerna har för äldre lån som ännu inte refinansierats till dagens högre räntenivåer är avsevärt lägre än de räntor banken skulle få betala för de lån staten erbjuder genom sitt stödpaket. Konsekvensen av det här blir att bankens genomsnittliga upplåningskostnad skulle fortsätta att stiga även om banken valde att gå med i statens stödpaket. Anna Håkansson menar att det var omöjligt för bankerna att sänka sina räntor i den utsträckning finansministern önskade eftersom upplåningskostnaderna som utlåningsräntorna bygger på var så höga. I sammanhanget anser Johan Lusth att ett tydligt tecken på att bankerna inte kunde sänka sina räntor är att det statligt ägda bolåneinstitutet SBAB inte heller sänkte sina utlåningsräntor. Det här gör att Lusth ställer sig frågande till hur det skulle vara möjligt för de övriga storbankerna att sänka sina rörliga räntor när statens egen bank inte hade utrymme att göra det.

4.1.6. Utbud och efterfrågan på banklån

Charlotte Norder menar att den finansiella krisen har medfört en ökad efterfrågan på lån hos Handelsbanken. Orsaken till det är att de finansiella marknaderna inte fungerar som de ska så att företag som tidigare har anskaffat kapital genom att emittera certifikat och obligationer inte kan finansiera sig på detta sätt längre. Företagen kan inte heller låna pengar på marknaden genom syndikerade lån. Tidigare har utländska banker verkat på den svenska syndikerade lånemarknaden men i och med den världsomspännande finanskrisen så har de idag dragit sig ur. Det har medfört problem då företagen ska

refinansiera sina lån, samtidigt som den utestående stocken av den här typen av lån är osålda, vilket gör att det blir en ökad efterfrågan på de svenska bankerna enligt Charlotte Norder. Nils-Erik Persson poängterar att tidigare har stora företag löst nya företagscertifikat eller obligationer för att betala tillbaka de gamla när löptiden för dem har gått ut men då detta inte fungerar idag så tvingas företagen istället att utnyttja sina kreditlöften hos bankerna. Johan Lusth bekräftade att detta även gällde SEB efter att ha gjort en jämförelse mellan statistik från 2007 och 2008 gällande utnyttjande av checkkrediter för bankens företagskunder i distriktet för mellersta Skåne. I detta distrikt ingår Lund som huvudkontor och ett antal mindre kontor i de kringliggande kommunerna. Lusth förklarade att man där kunde se en tydlig ökning i företagens utnyttjande av sina beviljade checkkrediter med start i juli 2008. Detta gällde dels då man jämförde med motsvarande period under 2007 och dels kunde man se en stadigt stigande grad av utnyttjande mellan juli 2008 och november 2008. Den största ökningen skedde mellan juli och september 2008 för att sedan fortsätta ligga på en hög nivå.

När det gäller nya företagskunder förklarar Anna Håkansson att Swedbank inte har kunnat se någon ökad efterfrågan på lån men detta menar hon kan bero på att banken som en följd av finanskrisen inte har varit aktiva i att försöka locka till sig nya företagskunder utan man har fokuserat på att försöka tillfredsställa de existerande kundernas behov. Nils-Erik Persson ger en liknande bild av situationen och säger att Handelsbanken idag får in färre förfrågningar om lån från företag än tidigare och att det är en felaktig bild som uppmålats i media om att bankerna är ovilliga att ge företag lån. Även Johan Lusth är av denna uppfattningen och säger att företagsavdelningen på hans arbetsplats inte har märkt av någon förändring i efterfrågan utan den ligger på samma nivå som tidigare.

Johan Lusth beskriver att när det gäller efterfrågan på lån från privatpersoner var oförändrad under den första tiden då man på allvar började tala om en finanskris men att banken under den senare delen av hösten 2008 kunde se att efterfrågan dämpades något. Anna Håkansson berättar att hennes bank blev överraskade när efterfrågan på lån hos privatpersoner sjönk tvärt i samband med att allt fler svenska företag varslade personal om uppsägning under 2008. Såväl Lusth som Håkansson påpekar dock att man i december 2008 kunde se en tendens av ökad efterfrågan även om nivån var fortsatt under det normala. Lusth reserverar sig med att det kan bero på att vi befinner oss i

slutet av ett år och att ökningen kan bero på att folk vill avsluta sina affärer innan det nya året börjar. Dock ser han att det inte är så konstigt att efterfrågan går upp då marknadsräntorna vid intervjutillfället i december 2008 låg på runt 3,5 procent i kontrast till två månader tidigare då motsvarande räntor låg på ungefär 6 procent. Detta gör att det blir intressant för personer att investera igen då priserna sjunker menar Johan Lusth.

När det gäller bankernas utbud av lån hävdar samtliga av de tre banker vi har intervjuat att det fortfarande finns pengar att låna ut till potentiella kunder. Johan Lusth förklarar att utlåningen är en av huvudpelarna i bankernas verksamhet så det är en självklarhet att bankerna vill låna ut pengar så länge det är en bra affär för banken och kunderna uppfyller de krav som ställs. De krav som ställs har inte förändrats på grund av finanskrisen hos SEB utan det är fortfarande samma kalkyl som används för att avgöra om banken kan bevilja ett lån. SEB gör en prövning där den potentiella kunden ska ha en ekonomi som skulle klara en ränteuppgång på tre procentenheter utöver den rörliga ränta banken erbjuder för tillfället. Charlotte Norder säger att Handelsbanken alltid använt sig av en strikt kreditpolicy men att den kan ha blivit striktare på vissa bankkontor och att kunder därför kan uppleva att det är svårare att få lån nu i den situation som råder i och med finanskrisen än vad det har varit tidigare.

När det gäller företag berättar Nils-Erik Persson att man har blivit försiktigare med att bevilja lån till företag och att man har ökat kraven på att företagen måste ha en egen insats för att man ska låna ut pengar till dem. De krav banken har haft på säkerheter kompletteras idag med att man i större utsträckning tittar på hur stor belåningsgraden är och att man ställer ökade krav på företagets kassaflöde. Detta beror enligt Persson på att löften om framtida lån har blivit dyrare samtidigt som det, vid tillfället för intervjun, var en brist på pengar i systemet vilket medförde att banken tvingades prioritera vilka man lånade ut till i större utsträckning.

Johan Lusth menar att det inte är bankens uppgift att gå in och rädda företag som går dåligt. Den bild som har utmålats i media om att friska företag tvingas till att göra nyemissioner för att de inte får banklån är missvisande enligt Lusth då ett företag som är "friskt" inte skulle vara i behov av en nyemission. Banken måste agera affärsmässigt och kan inte gå in och låna ut pengar till ett företag som man inte tror kommer att gå bra

i framtiden. Han förklarar att man från SEBs sida alltid ser på ett företags framtidsutsikter, vad deras affärsidé är och hur situationen är i branschen när man överväger om banken ska ge företaget ett lån eller inte. Detta är inte något som förändrats i och med finanskrisen eller lågkonjunkturen men Lusth tillägger att det självklart drabbar företag som verkar i konjunktur känsliga branscher.

Det ökade kravet på egen insats gäller även lån till privatpersoner. Persson menar att det är svårare idag att som kund få till ett lån på 90 % av köpesumman på en bostad utan idag ser banken hellre att man lånar till cirka 70 % och själv står för de resterande procenten i kontantinsats. Johan Lusth på SEB har ett liknande resonemang då han förklarar att finanskrisen och den osäkra bostadsmarknaden har inneburit ett större fokus på egen kontantinsats från kunderna där banken inte gärna lånar ut till 100 % av köpeskillingen. Lusth förklarar att det kan vara andra faktorer hos kunden som gjort att man har beviljat den typen av lån om låntagaren exempelvis har en mycket hög lön och han berättar att detta fortfarande kan ske men att det har blivit ett tydligare krav från bankens sida idag att kunden ska stå för en del av köpesumman själv.

4.1.7. Konkurrenssituationen på den svenska bankmarknaden

Nils-Erik Persson förklarar att Konkurrenssituationen på den svenska bankmarknaden i viss mån har förändrats som en konsekvens av finanskrisen. Han menar att tidigare då riskpremierna var väsentligt lägre och det fanns en god likviditet i det finansiella systemet var det möjligt för bankerna att pressa ner sina räntor i större utsträckning. Den hårda konkurrensen mellan bankerna gjorde att räntorna pressades ner vilket resulterade i att skillnaden i pris på ett riskfyllt lån och ett säkert lån var väldigt liten. Idag är situationen annorlunda då den finansiella krisen medfört att bankerna inte försöker attrahera nya kunder genom att till varje pris sänka sina utlåningsräntor på samma sätt som tidigare. Charlotte Norder är av samma åsikt och förklarar att Handelsbanken inte har stora utlåningsvolymerna och ökade marknadsandelar som mål för verksamheten. Att sänka utlåningsräntorna kraftigt för att på så vis ta marknadsandelar tror inte Johan Lusth är ett hållbart sätt för storbankerna att sköta sina affärer på. Han kallar ett sådant agerande för oproffsig och menar att om en bank skulle pressa sina marginaler så skulle banken få svårt att få verksamheten att gå runt och långsiktigt så skulle banken då vara tvungen att återigen höja sina räntor. Ett sådant agerande menar Lusth till slut drabbar kunden och det skulle skada hela branschen i det långa loppet.

Samtidigt menar Håkansson och Lusth att konkurrensen har ökat på ett sätt då de beskriver kunderna som mer rörliga nu än tidigare. Håkansson uttrycker det som att kunderna "shoppar runt" vilket innebär att kunderna vänder sig till den bank som för tillfället erbjuder lägst ränta. Detta menar hon att kunderna gör i större mån nu än tidigare och kunderna har som en följd av finanskrisen därmed blivit illojala mot den bank där de har sitt huvudsakliga engagemang. Håkansson förklarar att konkurrensen bankerna emellan har ökat och att priset på lånet, det vill säga räntan, har blivit bankernas främsta konkurrensmedel. Johan Lusth förklarar att kundernas ökade rörlighet till stor del beror på att det spekulerades i media om vad som skulle hända med kundernas pengar om deras bank skulle gå i konkurs och vilka banker som var mest riskexponerade. Samtidigt var statens insättargaranti i fokus och Lusth berättar att innan insättargarantin höjdes till 500 000 kronor var det tydligt att kunder fördelade sina sparpengar mellan olika banker. Kunderna började alltså att öppna konton i nya banker där de tidigare inte varit kunder vilket Lusth menar potentiellt kan förändra bankernas framtida konkurrenssituation.

"Det ska bli intressant att se hur det påverkar i framtiden då det innebär att man har massa kunder som egentligen är kunder på fler banker än vad de var innan. När allt har lagt sig så kommer bankerna att ha många nya småkunder som har en del pengar men som inte har hela engagemanget där, det kan få en påverkan i framtiden."

Intervju med Johan Lusth, 2008-12-18

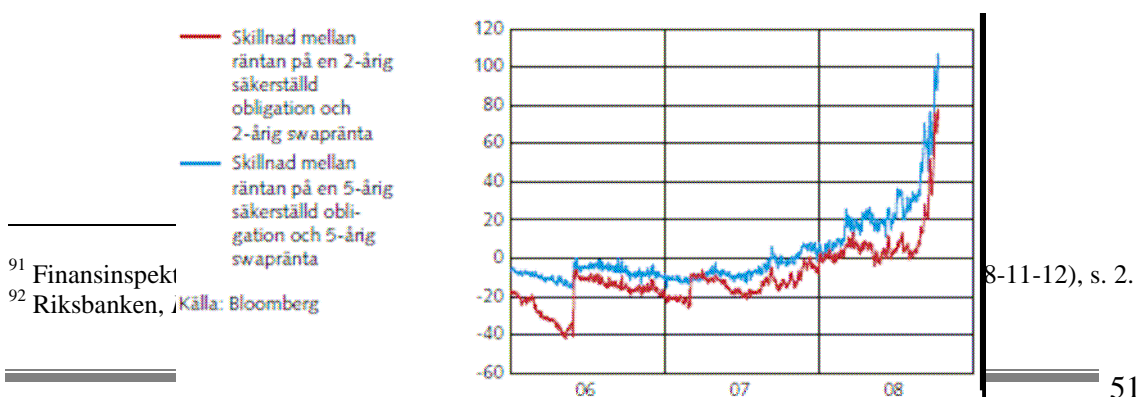
En möjlig konsekvens är det blir en kamp bankerna emellan om att attrahera dessa kunder. Lusth menar att det är möjligt att det uppstår en situation där båda bankerna förhandlar om kunden ska flytta tillbaka respektive flytta tillbaka sina pengar till den ursprungliga banken respektive flytta över resterande del av sitt sparkapital till den nya banken. Han tror dock inte att kundens förhandlingsläge angående bankens utlåningsräntor kommer att påverkas avsevärt av en sådan situation. Anledningen till detta, enligt Lusth, är att om en kund har flyttat över en halv miljon kronor till en annan bank så är chansen stor att kunden ändå har kvar en stor summa pengar i den ursprungliga banken och därmed så sitter kunden i ett relativt bra förhandlingsläge ändå.

4.2. Finansinspektionen & Riksbanken granskar

Sedan finanskrisen blivit ett faktum har den svenska staten gjort vad man har kunnat för att stävja de negativa effekterna. Detta har gjorts på en bred front med bl.a. en omfattande stabilitetsplan vilket möjliggör att staten kan gå in och ge stöd åt banker och andra kreditinstitut i Sverige. Erbjudande om ett statligt garantiprogram gör att staten mot en garantiavgift säkrar bankens utbetalningar. Staten har även utvidgat insättningsgarantin och genomfört andra likviditetsstödjande insatser. Alla dessa åtgärder har tagits för att minska effekterna på den svenska ekonomin under den finansiella oron. Regeringen har dock uttryckt att avsikten med stödet är att även privatpersoner och företag skall ta del av de statliga åtgärderna och inte enbart bankerna i form av högre vinster. Därför har Finansinspektionen fått i uppdrag av staten att kontrollera kreditinstituten så att privatpersoner och företag får del av dessa.⁹¹

4.2.1. Bankernas upplåningskostnad

Som Riksbanken skriver i sin rapport har den finansiella krisen medfört en högre finansieringskostnad för bankerna. Den högre kostnaden för bankerna har sedan överförts till kundernas utlåningsräntor, vilka på så sätt har ökat. Bankernas emittering av obligationer är en viktig finansieringskälla för att bankerna ska kunna finansiera sin utlåning. De två orsakerna till att bankernas finansieringskostnader ökat sedan 2006 är att de korta riskfria marknadsräntorna ökat i takt med reporäntan samt att den finansiella krisen medfört högre riskpremier. Detta är särskilt märkbart i handeln med bankernas obligationer. Då det råder normala marknadsförhållanden speglar swapräntan bankernas finansieringskostnader väl men under 2008 har skillnaden mellan bankernas obligationsränta och swapräntan ökat. I diagrammet nedan (figur 4.1) kan man se att skillnaden mellan obligationsräntan och swapräntan var nära noll under 2006 och 2007, vilket även återgavs i bankernas låga utlåningsräntor.⁹²

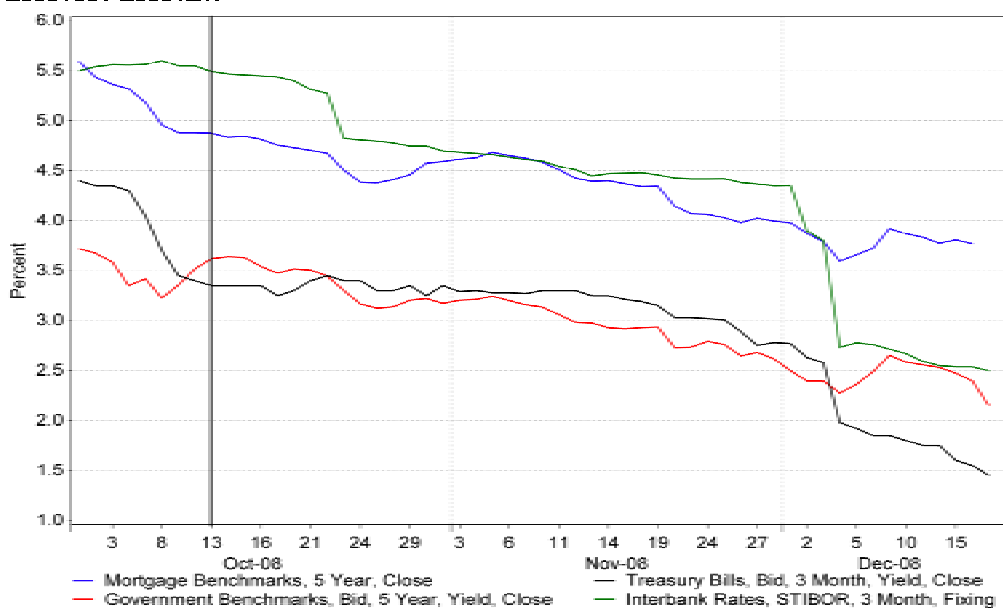

Figur 4.1. Skillnad mellan obligationsräntor och swapräntor. Källa: Riksbanken.⁹³

4.2.2. Reporäntan och STIBOR

Sedan den 13 oktober 2008 då finansinspektionen började med sin granskning fram till mitten av december 2008 har STIBOR sjunkit med 300 punkter. Marginalen mellan STIBOR och motsvarande statsskuldsväxel har genomgående under årets sista tertial varit väldigt hög. Dock har det gapet åter sjunkit i och med riksbankens reporäntesänkning den 3 december 2008.⁹⁴

Ränta 5-årig bostadsobligation och 3 månaders interbankränta, samt räntor statspapper 20081001-20081217

Figur 4.2. Ränta 5-årig bostadsobligation och 3-månaders interbankränta. Källa: Finansinspektionen⁹⁵

Figur 4.2 visar att STIBOR 3M (gröna linjen) under oktober månad sjönk under den andra reporäntesänkningen den 22 oktober 2008. Dock sjunker STIBOR 3M inte vid Riksbankens tidigare sänkning den 8 oktober 2008. Vid Riksbankens kraftiga sänkning

⁹³ Riksbanken, *Finansiell stabilitet* (2008:2), s. 66.

⁹⁴ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, första rapporten (2008-11-12), s. 4.

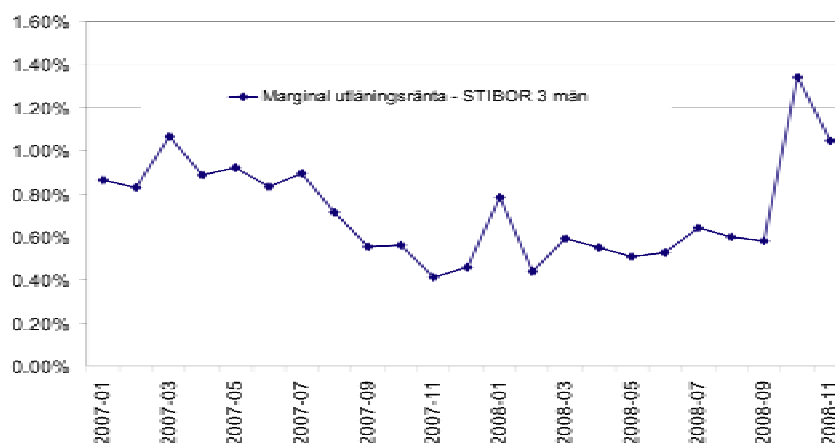
⁹⁵ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, tredje rapporten (2008-12-10), s. 4.

med 1,75 procentenheter den 3 december samma år ser man att STIBOR omedelbart sjönk i ungefär samma utsträckning.

4.2.3. Bankernas räntemarginaler

Enligt finansinspektionens beräkningar är bankernas vinst på bolån per krona mindre i mitten av december än innan finanskrisen bröt ut. I dessa beräkningar har man tagit hänsyn till bankens kostnad för upplåning och hantering av likviditetsrisken. Denna slutsats kommer Finansinspektionen fram till trots att marginalerna mellan utlåningsräntorna och STIBOR ökade till helt nya nivåer under perioden. Förklaringen ligger i att kostnaden för likviditeten ökade.⁹⁶

När det gäller företagslån är det aningen svårare att mäta då det inte finns några officiellt utbudna räntor till företag. Denna räntesättning sker efter att banken har gjort en kreditbedömning av företaget. För att räkna på bankernas marginaler måste kapitalbindningstiden vara känd. Trots att informationen är bristfällig har inrapporterade uppgifter indikerat på att kapitalbindningen på den typen av lån är kortare än t.ex. bolånen. Det här skulle i så fall innebära att riskkostnaderna är lägre för företagslånen än för bolånen och således borde bankernas marginaler vara bättre på företagslånen.⁹⁷

Figur 4.3. Marginal mellan företagsutlåning och STIBOR 3M. Källa: Finansinspektionen.⁹⁸

Att bankerna har en högre marginal på företagslånen, vilket kan utläsas i figur 4.3, kan innebära att vinsten är högre per utlånad krona under de tre senaste månaderna av 2008. En förklaring kan vara att bankerna upplever att det är mer riskfyllt att låna till företag

⁹⁶ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, tredje rapporten (2008-12-10), s. 7.

⁹⁷ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, fjärde rapporten (2008-12-19), s. 8.

⁹⁸ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, fjärde rapporten (2008-12-19), s. 8.

jämfört med privatpersoner och att de därmed vill ha kompensation för det genom större marginaler. En annan förklaring kan ha att göra med att företag under finanskrisen haft svårt att få finansiering från annat håll och därför varit tvungna att godta sämre lånevillkor.⁹⁹

4.2.4. Utbud och efterfrågan på banklån

Finansinspektionen förklarar att efterfrågan på lån från företag och privatpersoner normalt sett minskar i och med en lågkonjunktur. Privatpersoner väljer att spara och företagens balansräkningar krymper. Dessutom får företag svårt att få fram säkerheter p.g.a. den råvaruprisminskning som ofta medföljer en lågkonjunktur. Dock dämpas nedgången i efterfrågan i och med att utländska finansiella aktörer drar sig tillbaka från den svenska marknaden. Minskningen av de så kallade syndikerade lånen har då gjort att företagen har vänt sig till de svenska bankerna i stället. En annan motverkande faktor har varit den icke fungerande obligationsmarknaden som lett till att företag som inte får finansiering den vägen har vänt sig till sin bank i stället. Vidare förklarar Finansinspektionen att bankerna anger att de kan möta den efterfrågan som finns. Dock är den ökade kreditrisk som finns både hos privatpersoner och företag en begränsande faktor.¹⁰⁰

4.2.5. Basel II

Sedan 2007 beräknas kapitalkrav enligt intern riskklassificering. Det har allt annat lika gjort att bankerna kan skräddarsy sina krav på egen insats vilket har medfört ett minskat kapitalkrav på lån i allmänhet och bolån i synnerhet där bankernas kapitalkrav har minskat så mycket som 80 %. Dessa nya förhållande diskonterades under 2007 och gjorde att marginalerna på bolån sjönk från 1,20 % till 0,5 %. Detta måste inte bara berott på de nya kapitalreglerna utan den periodens minskade riskpremie har även spelat in. Trots detta berättar Finansinspektionen att en betydande del antas bero på effekterna av de nya kapitaltäckningsreglerna Basel II.¹⁰¹

Dock har finanskrisen under hösten 2008 gjort att bankerna inte kan räkna med den låga kapitalandel som man tidigare kalkylerat med. Investerare och andra skuldfinansiärer

⁹⁹ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, fjärde rapporten (2008-12-19), s. 8.

¹⁰⁰ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, fjärde rapporten (2008-12-19), s. 16f.

¹⁰¹ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, fjärde rapporten (2008-12-19), s. 14.

har nu en annan syn på vad en god kapitaltäckning är. Eftersom bankerna är vinstdrivande bolag som vill maximera aktieägarnas avkastning måste nu den ökade andelen eget kapital kompenseras med förbättrade marginaler för att kunna bibehålla den avkastning som tidigare förutsetts.¹⁰²

4.2.6. Bankernas risktänk

I Finansinspektionen fjärde rapport över de statliga stabilitetsåtgärderna ges två bra exempel på hur en bank lånar ut pengar till en kund med två olika risktänk. Antag att en bank lånar ut pengar till en kund som köper en bostad och utlåningens kapitalbindningstid är på fem år. Kunden betalar i sin tur tremånadersränta till banken, som i detta exemplet uppgår till 3,57 %. Banken kan välja på två alternativ till att finansiera utlåningen.¹⁰³

Det första alternativet är att banken enbart finansierar utlåningen till STIBOR 3M, som i detta exempel uppgår till 2,5 %. Marginalen banken erhåller kommer då att bli 1,07 % [3,57 - 2,5]. Dock tar banken en likviditetsrisk då banken kanske inte får tillgång till ny upplåning efter de tre månaderna. Likviditetsrisken ökar då finansmarknaden är orolig och banken kommer då kräva en högre ersättning för att binda pengarna på fem år. Det finns ingen ränterisk i detta lån då banken både lånar upp och lånar ut till en rörlig ränta.¹⁰⁴

För att inte banken ska riskera en likviditetskris kan banken istället trygga den långsiktiga finansieringen. Detta gör banken genom att emittera 5-åriga bostadsobligationer med en fast ränta på 3,77 %. Banken erhåller den rörliga 3-månaders räntan från kunden som uppgår till STIBOR 3M för samma löptid plus en marginal på 1,07 % som tillsammans blir 3,57 % [2,5 + 1,07]. Banken köper en ränteswap som i gengäld mot den 5-åriga swapräntan på 2,87 % får betala STIBOR 3M på 2,5 %. Den nya marginalen uppgår då till 0,17 % [3,59 - 3,77 + (2,87 - 2,5)] men då har banken både eliminerat ränterisken och likviditetsrisken. Således behöver banken avstå från 0,9 % [1,07 - 0,17] för att eliminera likviditetsrisken. Riskpremien för att

¹⁰² Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, andra rapporten (2008-11-26), s. 11.

¹⁰³ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, fjärde rapporten (2008-12-19), s. 9.

¹⁰⁴ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, fjärde rapporten (2008-12-19), s. 9.

trygga den långsiktiga likviditeten har som nämnt tidigare ökat under finanskrisen, vilket har medfört högre utlåningsräntor.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, fjärde rapporten (2008-12-19), s. 9f.

KAPITEL 5

ANALYS

I det följande kapitlet kommer vi att analysera den fakta vi samlat in genom med hjälp av de teorier som vi presenterat i uppsatsens tredje kapitel. Analysen är indelad i stycken där vi analyserar empirin utifrån respektive teori.

5.1. Transmissionsmekanismen

Riksbankens reporäntesänkningar under oktober 2008 fick begränsad effekt på bankernas utlåningsräntor. Enligt transmissionsmekanismen ska en sänkning av reporäntan medföra sjunkande marknadsräntor som i sin tur leder till att bankernas utlåningsräntor sänks, men så var inte fallet i oktober 2008. Kritik i media riktades snabbt mot bankernas passivitet där det påstods att de utnyttjade situationen för egen vinning. Bankernas förklaring till detta ger dock en annorlunda bild av situationen på den svenska bankmarknaden. Anna Håkansson påpekar att vid tiden för Riksbankens första sänkningar av reporäntan hösten 2008 förlorade reporäntan sin effekt som styrmedel för bankernas utlåningsräntor medan STIBOR fortfarande utgjorde grunden för bankernas utlåningsräntor. Intervjurespondenterna menar att bilden är missvisande då STIBOR till en början inte följde reporäntan i samma takt och på så vis kunde de inte heller sänka sina utlåningsräntor. Både Nils-Erik Persson och Johan Lusth menar att STIBOR inte längre kunde spegla det effektiva priset på pengar som det tidigare gjort, vilket teorin kring transmissionsmekanismerna utgår ifrån.

Daglånemarknaden fungerade helt enkelt inte som tidigare vilket kan ha föranletts av den ökade osäkerheten på markanden efter bl.a. Lehman Brothers konkurs ett antal veckor tidigare. Osäkerheten ledde förmodligen till den ökade likviditetsrisken som gjorde att bankernas anskaffning av långa krediter mellan varandra försvårades. Tidigare hade bankerna kunnat finansiera sig kort även på lån med långa löptider men nu däremot är bankerna mer angelägna att lån med långa löptider finansieras med långsiktigt upplåning och kort utlåning finansieras med kort upplåning. Bankerna

närmar sig därmed alltmer en princip där de inte exponeras mot en ränterisk. Den ökade likviditetsrisken innebar att bankerna inte vågade låna ut långsiktigt till varandra då osäkerheten om andra bankers finansiella situation och exponering var stor. Uttrycket att ingen av bankerna vill sitta med "Svarte Petter" verkar här tämligen relevant då bankerna ska uppträda affärsmässigt och inte exponera sig mot för mycket risk. Reporäntesänkningen vars effekt enligt transmissionsmekanismen också ska öka tron på företagens lönsamhet samt öka kredittillgänglighet i det finansiella systemet märktes inte heller. Tron på företagens lönsamhet sjönk snarare då handeln med företagscertifikat avstannade och de började utnyttja sina kreditlöften hos bankerna istället vilket också det försvårade bankernas anskaffning av nytt kapital.

Bankerna, i enighet med teorin, pekar på att utlåningsräntan är uppbyggd av bl.a. upplåningskostnader och vinstmarginal. Charlotte Norder förklarar att hur stor marginalen ska vara beror på faktorer som upplåningskostnaden, kapitaltäckningskostnaden, vilken riskkategori kunden tillhör samt om det är en kund som har hela sitt engagemang i banken eller om det är en kund som "shoppar runt", som hon uttrycker det. Teorins klassificering av kunder menar att den kund som har perfekta säkerheter i form av dels fastigheter eller depåer och dels i en fast inkomst hamnar i riskklass ett. Man skulle kunna tänka sig att det har skett en förskjutning i klassificeringen i samband med finanskrisen då bl.a. förväntningarna på aktiemarknaden och bostadsmarknaden har sjunkit vilket således innebär att låntagarnas säkerheter sjunker.

Anna Håkansson förklarar att handläggarnas utrymmen för förhandling har förändrats och att diskussioner kring om de ska gå under bankens riktmärke för marginalerna uppkommer mer frekvent nu. Nils-Erik menade att det är en myt att bankerna skulle utnyttja situationen för att öka sin lönsamhet. Han menar att det snarare är så att de tjänar mindre för varje utlånad krona än innan finanskrisen vilket också Finansinspektionens fjärde rapport kom att visa.

Ser man endast till transaktionsmekanismen så kan det uppfattas som att bankerna stärker sina marginaler då en sänkningen av reporäntan ska innebära att marknadsräntorna och i sin tur utlåningsräntorna sänks vilket de inte gjorde vid sänkningen i oktober 2008. Det som dock bör tas i beaktning är att effekterna av en

reporäntesänkning kan dröja vilket innebär att kritiken kanske skulle varit mer befogad om den uppstått i något senare skede. Kritiken kanske mer skulle riktats mot Riksbankens agerande. Reporäntesänkningen kanske skulle varit större eller kommit tidigare och på så vis kunnat påverka STIBOR i ett tidigare skede.

5.2. Utbud och efterfrågan

Om vi utgår ifrån att priset, d.v.s. räntan, befann sig vid jämvikt innan Riksbanken gick in och sänkte vid första tillfället i oktober 2008 så borde, enligt teorin, utbudskurvan förflytta sig åt höger. Följaktligen så borde priset pressas nedåt mot ett nytt jämviktspris. Dock så räcker det inte att beräkna de nya utlåningsräntorna med hjälp av enbart en modell med utbud och efterfrågan. Det finns fler faktorer som spelar in och påverkar det utbudna priset på lån men sambandet modellen ger förmedlar trots detta intressanta iakttagelser.

Charlotte Norder berättar att långsiktiga lån har blivit svårare att få tag på vilket har gjort att bankerna har tvingats låna kortsiktigt vilket förvisso förbättrat marginalerna men samtidigt ökat likviditetsrisken. För deras del har detta gjort att utbudskurvan har förflyttats till vänster p.g.a. ökad likviditetsrisk. Det gör att priset pressas upp till ett högre jämviktspris enligt utbud och efterfrågemodellen. Eftersom detta problem uppstod vid samma tillfälle som Riksbanken sänkte reporäntan blev det svårt för bankerna att följa och därför blev reporäntesänkningens genomslag på bankernas utlåningsräntor begränsad.

Som Norder berättar och Finansinspektionen bekräftar så har inte efterfrågan av lån minskat som man kan förvänta sig av en sådan lågkonjunktur. Detta beror på att de syndikerade lånen har minskat eftersom de utländska aktörerna dragit sig undan från den svenska marknaden. Företagens minskade finansieringsmöjlighet på obligations- och certifikatmarknaderna har även gjort att företagens efterfrågan på lån snarare ökat än minskat under hösten. Anna Håkansson säger inte riktigt samma sak vad det gäller Swedbanks lån till företag, dock säger hon att banken inte ägnat tid åt att värva ny kunder under perioden utan lagt ner mer vikt vid de befintliga företagskunderna. Persson säger dock delvis emot sin kollega på SHB då han förklarar att förfrågningarna

på lån från företag minskat. Tvetydigheten kan förklaras av att intervjuerna skett vid två olika tillfällen. I det stora hela kan man konstatera det som Lusth också poängterar att bankernas efterfrågan på lån från företag är relativt oförändrade trots den djupa lågkonjunkturen. Därför kan man säga att den efterfrågan på lån som bankerna haft har varit ganska konstant och det har inte uppstått ett utbudsöverskott som man skulle kunna tänka sig.

Enligt Utbuds- och efterfrågemodellen kan man sammanfattningsvis säga att efterfrågan stått relativt stilla, problemen med att få tag på långfristiga lån har förskjutit utbudskurvan åt vänster. Enligt teorin ska detta resultera i att priset (räntan) ska stiga. Detta kan vara en bidragande orsak till att bankernas utlåningsräntor har svårt att följa reporäntan. Det är dock inte bara marknadskrafterna som bestämmer jämviktspriset (P^*) och man måste även titta på bankernas upplåningskostnader och i vilken utsträckning de styrs utav utbud och efterfrågan.

Johan Lusth antyder att en intressant konkurrenssituation kommer att uppstå när finanskrisens stormar har lagt sig. Framförallt innan staten gick ut och ökade bankernas insättningsgaranti innebar kundernas oro för att bankerna skulle gå i konkurs att många kunder ville säkra sina tillgångar genom att fördela dem mellan flera banker. När marknadens riskfaktor åter minskar och man kan ha sina pengar tryggt inne på banken igen kommer ett flertal kunder att sitta med sina pengar i flera banker. Då tror Lusth att det kan komma att bli en dragkamp om den kundens fortsatta förtroende och Håkansson tror på att räntan vid det tillfället kommer att vara bankens största konkurrensmedel.

Enligt teorin kommer detta leda till att räntans priselasticitet kommer att öka. Efterfrågekurvan kommer då att bli flackare vilket medför att förändringar i räntesättningen kommer att ge ett större utslag på kvantiteten (q^*). Det som Håkansson berättar att räntan kommer att bli bankens bästa vapen i kampen om kunderna är enligt oss riskabelt. Lusth bekräftar detta genom sitt uttalande om att det är oproffsig av en storbank att pressa priserna för att ta marknadsandelar. Om vi gör antagandet om perfekt konkurrens så ska det inte gå att sänka räntan mer än till jämviktsläget (p^*). Lusth säger också att om man börjar agera på det sätter kommer banken att gå med förlust och tids nog måste man åter höja räntan. Utbud och efterfrågeteorin klargör då att under den tiden förevarande bank haft en låg ränta kommer de andra bankerna att

minska sina intäkter. Lusth varnar för att detta scenario är skadligt för marknaden och att detta i slutändan kommer att drabba kunden.

Vi tror inte på att räntenivån kommer utvecklas till ett medel för att manövrera ut andra banker från bankmarknaden. Räntan bör hamna vid ett jämviktsläge (som så klart kommer att vara rörlig) och den nivån kommer det att vara svårt för en enskild bank att röra sig ifrån. Locka kunder får man då göra med hjälp- och stödtjänster så som försäkringar, tillägsprodukter, service osv.

Slutligen kan man se tendenser som pekar på att kunderna, som Håkansson säger, kommer att ”shoppa runt” på ett annorlunda sätt än tidigare. Räntans elasticitet kommer följaktligen öka och allmänheten kommer inte acceptera en för hög ränta. Det kommer följaktligen leda till att bankernas vinstmarginal kommer att sjunka. Kunderna kommer gå vinnande ur situationen eftersom bankerna tvingas locka med nya attraktiva bankprodukter.

5.3. Ränteswappar

Bankernas matchning av löptider på in- och utlåning har blivit ännu viktigare under finanskrisen. Som Nils-Erik Persson och Johan Lusth förklarade så antas det att om en kund lånar pengar till en bostad med rörlig ränta så kommer kunden inte lösa sitt rörliga bolån på många år. Före finanskrisen när marknaden fungerade bra, var det möjligt för bankerna att låna upp kortsiktigt till ett långfristigt lån, samt att kostnaden för den kortfristiga upplåningen var mycket lägre, säger Nils-Erik Persson. Johan Lusth säger också att banken inte längre lägger sig i en position där man enbart lånar upp pengar kort till ett lån som har lång löptid. Enligt Charlotte Norder har det blivit viktigare att upplåningskostnaden speglar lånets löptid och inte dess räntebindningstid.

Matchningen av löptiderna på in- och utlåning kan enligt teorin avhjälpas med ränteswappar. För att trygga den långsiktiga likviditeten lånar banken upp dels kortsiktigt med STIBOR och dels långsiktigt med exempelvis ett 5-årigt obligationslån med en fast ränta, säger Johan Lusth. Vidare berättar Johan att banken sedan använder sig av ränteswappar för att byta ränteflödena på lånen. På detta sätt använder sig SEB av

ränteswappar vilka enligt teorin fungerar som ett hedgeinstrument till både kreditportföljer och ränterisken. I finansinspektionens rapport ges det ett verkligt exempel på Johan Lusths förklaring till hur en bank tryggar sin långsiktiga likviditet vilket vi snart återkommer till. Teorin säger att ränteswappar fungerar bäst som hedge då korrelationen mellan swapräntan och obligationsräntan inte avviker för mycket. Som man kan avläsa i Figur 4:1, har skillnaden mellan swapräntan och obligationsräntan varit väldigt hög under det andra halvåret 2008, vilket därmed har medfört att swapparna inte är lika effektiva längre. När swapparnas effektivitet sjunker, menas det att kostnaderna för att swappa stiger. Den ökade kostnaden kan med hjälp av finansinspektionens verkliga exempel förklaras tydligare. För att trygga den långsiktiga finansieringen tar banken ett 5-årigt obligationslån där de årligen betalar en fast ränta på 3,77 %. För att eliminera likviditetsrisken i lånet, ingår banken ett 5-årigt swapavtal där de erhåller en årlig fast swapränta på 2,87 % och i gengäld får betala STIBOR 3M som uppgår till 2,5 %. Bankens marginal blir slutligen 0,17 % $[3,57-3,77+(2,87-2,5)]$. Skillnaden mellan swapräntan och obligationsräntan, som enligt teorin ska vara låg för att swappen ska fungera bäst, är i detta fall väldigt hög vilket medför att bankens kostnad för att trygga den långsiktiga finansieringen ökar. Om korrelationen hade varit hög, hade banken istället fått en marginal på 1,07 % $[3,57-3,77+(3,77-2,5)]$. Bankerna måste, som exemplet från finansinspektionens rapport beskriver, således avstå från 0,9 % $[1,07-0,17]$ för att bättre kunna matcha in- och utlåningen och på så sätt eliminera likviditetsrisken.

Charlotte Norder poängterar att upplåningskostnaden på längre löptider har blivit mycket dyrare och att denna ökade kostnad återges i bankens marginal mot kunderna. Enligt Charlotte Norder måste nu banken betala STIBOR plus en marginal istället för enbart STIBOR som det var tidigare, för att låna upp pengar med en lång löptid. Den extra marginalen som Charlotte Norder beskriver bör enligt exemplet ovan vara den extra kostnaden på 0,9 % som bankerna nu får betala för att trygga den långsiktigt likviditeten.

Med hjälp av figur 4.1 har vi sett att skillnaden mellan swapräntan och obligationsräntan har varit hög under finanskrisen vilket har lett till högre kostnader för bankerna att trygga sin långsiktiga likviditet som vi förklarade i ovanstående exempel.

Frågan uppkommer då varför skillnaden mellan swapräntan och obligationsräntan har ökat.

Johan Lusth nämner att den kris som drabbat världsekonomin har lett till att kostnaden för att swappa nu har ökat för bankerna då de idag har blivit mer restriktiva med sina risker. Bankerna är numera oroliga för att någon av de andra bankerna har likviditetsproblem, tillägger Johan Lusth. Denna situation är ett utpräglat exempel på en av determinanterna till varför swapspreaden har ökat och medfört en högre kostnad för swappen. Under rådande finanskris är det framförallt bankerna som drabbats hårdast med konkurser och andra stora problem som följd. De många problem som bankerna har haft, och som fortfarande är ett problem för vissa banker, bör ha medfört att förtroendet för banksystemet har sjunkit vilket då även sänker kreditvärdigheten för systemet. En ökad kreditrisk medför enligt teorin att aktören som erhåller en rörlig ränta från banken kommer att kräva en högre kompensation, d.v.s. betala en lägre swapränta till banken, vilket leder till att korrelationen till obligationen avtar och kostnaderna för bankerna ökar.

Bankernas minskade kreditvärdighet kan enligt teorin även förklaras av avkastningskurvan för en statsobligation. I figur 4.2 kan vi se hur avkastningskurvan för en statsobligation har en negativ lutning. Detta ska enligt teorin indikera på att marknaden har en lägre tro på den ekonomiska tillväxten, vilket sannolikt leder till att bankernas kreditvärdighet minskar. Den finanskris vi nu befinner oss i har lett till en lägre ekonomisk tillväxt, många talar till och med om en recession, vilket lett till en ökad försiktighet bland privatpersoner och företag. Den ökade försiktigheten gäller även mellan bankerna för som Johan Lusth medgav har bankerna blivit mer oroliga för att någon annan bank ska få likviditetsproblem. Och som nämnts ovan ökas swapspreaden då bankernas kreditvärdigheten sjunker. Aktören som i swapavtalet erhåller STIBOR 3M från bankerna kommer kräva en högre kompensation för den ökade kreditrisken, i form av att betala en lägre swapränta till banken.

Enligt teorin ska korrelationen mellan swapräntan och obligationsräntan vara stark för att swappen ska vara så effektiv som möjligt. Men som Charlotte Norder och Johan Lusth säger har något påverkat förhållandet däremellan så att banken har fått betala den extra marginal som Charlotte Norder beskriver, och gjort swappen mer ineffektiv. Det

ska dock nämnas att bankerna fortfarande använder sig av swappar, därför borde ett antagande om att korrelationen inte avvikit fullständigt vara lämpligt att understryka. Vi har tidigare nämnt banksystemets försvagade kreditvärdighet som en faktor till varför swappspreaden ökat och därmed varit en av orsakerna till att korrelationen har minskat mellan obligationsräntan och swapräntan, vilket har lett till ökade kostnader för bankerna. Charlotte Norder nämner en annan faktor som påverkat korrelationen mellan swapräntan och obligationsräntan, nämligen hur skillnaden mellan STIBOR och reporäntan har utvecklats. Vidare berättar Charlotte Norder att skillnaden mellan räntorna har varit stor under finanskrisen och enligt teorin ska en ökning av skillnaden mellan dem båda leda till en högre swappspread, vilket i sin tur leder till att korrelationen mellan swapräntan och obligationsräntan avtar. STIBOR har inte sjunkit i samma takt som reporäntan och detta kan vara en följd av bankernas ökade riskaversion gentemot andra banker, då exempelvis Swedbank haft likviditetsproblem som Anna Håkansson erkänner.

Enligt teorin kan korrelationen mellan obligationsräntan och swapräntan försämrans då en mikrodriven företeelse drabbar det företag som har emitterat obligationen. Bankerna som ofta finansierar sig genom att emitterar bostadsobligationer, har nu tvingats öka den fasta räntan till investerarna. Den ökade riskmedvetenheten på den finansiella marknaden som finanskrisen föranlett, har medfört att investerarna börjat kräva en högre kompensation för att investera i bostadsobligationer. Följaktligen har en mikrodriven företeelse drabbat bankernas i form av finanskrisen, som vi anser är en makrodriven företeelse som har inverkat stort på mikronivå, vilket tvingat upp den fasta räntan de får betala till investerarna. Samtidigt som bankerna får betala en högre fast ränta till investerarna i bostadsobligationerna har de även fått erhålla en lägre swapränta från swapmotparten som med tanke på den ökade kreditrisken i marknaden, krävt en högre kompensation. Sammanfattningsvis leder scenariot till att obligationsräntan går upp samtidigt som swapräntan blir mindre, vilket ökar korrelationen avsevärt.

5.4. Basel II

En bidragande faktor bland många till att bankerna har svårt att följa efter Riksbanken när de sänker styrräntan visar sig vara det nya kapitalhållningskravet bankerna följer.

Då högkonjunkturen var på sin topp ville bankerna låna ut så mycket som möjligt. Likviditet fanns i mängder och bankerna tänkte inte på något annat än att låna in och ut så mycket pengar som möjligt.

Motiven med införandet av Basel II var att med mer avancerade beräkningar kunna precisera mer noggrant den kapitalhållning som bankerna behövde. Enligt Finansinspektionens rapport om den svenska marknaden verkar det inte som att effekterna blev som Baselkommittén önskat. Från och med att Basel II implementerades verkade det som att uteslutande alla banker i landet minskade sin kapitalhållning och därmed ökade sin riskexponering. Året slutade sedan i den värsta bankkrisen på 70 år. Finanskrisen orsakades sannolikt inte av Basel II men det är inte orimligt att anta att regelverket har medfört konsekvenser som påverkat hur krisen utspelat sig.

Vad som är säkert är dock det som Finansinspektionen berättar om att de svenska bankerna räknat om sin riskexponering så att insatsen av eget kapital minskat (lägre andel säkerhetskapital) vilket då minskar deras totala kapitalkostnad. Följden av det har då blivit att företagen har erbjudits pressade räntor i tron om att man ska kunna hålla lägre andel eget kapital i framtiden. Men problemet uppstod då plötsligt under hösten 2008 när bankerna gick från att ses som en säker investering till en riskfylld att investerarna ville öka riskkapitalet. Det här medförde då att för att bankerna inte skulle behöva minska avkastningen på det egna kapitalet var man då tvungen till att pressa upp utlåningsmarginalerna som kompensation. Därför ser vi att Basel II kan vara en bidragande anledning till att bankerna inte sänkte sina räntor trots att Riksbanken sänkt sina styrräntor. Alltså för att kompensera för de plötsliga kraven från aktieägare på ökat riskkapital.

Det kan stämma det som media har sagt att bankerna skruvat upp sina räntemarginaler men inte nödvändigtvis för att tjäna mer pengar på människornas bolån eller företagens krediter.

Bankerna i Sverige är alla vinstdrivande företag vars mål är att maximera aktieägarnas avkastning. Det vore inte affärsmässigt om det inte togs i beaktning. Därför kan man inte kräva av bankerna att de ska gå med förlust för att få ekonomin på fötter.

Finansinspektionen berättar att det var påtryckningar från bankernas aktieägare som gjorde att bankerna plötsligt var tvungna att se sig om efter nytt riskkapital. Låna ut pengar är bankens kärnverksamhet och om pengarna måste tas någonstans ifrån borde det vara rimligt att de marginaler som tidigare pressats under högkonjunkturen tas tillbaka under efterföljande lågkonjunktur då bankerna behöver det.

Mycket med Basel II handlar om ökad öppenhet och insyn i bankens riskprofil och finansiella styrka. Vad det gäller media, verkar det som att deras insyn hos bankernas finansiella styrkor verkar vara begränsad. Den tredje av de tre pelarna handlar om information till marknaden så att marknadskrafterna kan påverka bankerna i stabilitetsfrämjande syfte. Vilket verkar vara en regel med lyckad verkan, med tanke på att det var investerare och andra finansiärer (marknaden) som lyckats påverka bankerna att öka sin kapitalhållning. Med det sagt kan det alltså stämma enligt de nya kapitaltäckningsreglerna att bankerna utnyttjat reposänkningarna för att öka sina marginaler, om det var så att de var för låga innan, dock kan man inte bestämt påstå att det var för att öka lönsamheten.

Som tidigare nämnt handlar delar av Basel II om ökad öppenhet för att främja marknadskrafternas inflytande och öka insynen. Därför tror vi att investerare kommer att bli mer försiktiga och välja mer noggrant då de väljer att placera eller ge lån till ett kreditinstitut. Konkurrensen om investerarna kommer att hårdna då riskfaktorn tydligare tvingar fram en procentuell avkastning. Eftersom marknaden tidigare såg bankerna som en säker placering ändrar man förmodligen från och med finanskrisen attityd och ser sig om för alternativ beroende på vilken riskexponering man är villig att utsätta sig för.

Hur vida kundernas beteende påverkas på grund av de nya kapitaltäckningsreglerna i och med finanskrisen är svårt att säga. Vad man kan säga är att investerarnas beteende förmodligen kommer att ändras i form av ökad medvetenhet och en större skepsis.

KAPITEL 6

SLUTSATS & RESULTATDISKUSSION

I detta kapitel presenterar vi uppsatsens slutdiskussion där vi väger in de svar som vi har kommit fram till genom vår forskning. Vi sammanställer analysen och ger slutgiltiga svar på våra frågeställningar. Det kommer att ske genom en beskrivning av situationen som helhet där vi kompletterar med de sanningar vi kommit fram till.

6.1. Slutsatser & Resultatdiskussion

När bankernas internränta, STIBOR, inte följde med i reporäntesänkningen och Riksbankens utlåningsränta blev lägre än STIBOR började bankerna låna pengar via statens statsskuldsväxlar. Trycket på dessa blev så högt att de tog slut och oron på bankmarknaden var ett faktum. Svenskens tillit till sin bank försämrades ytterligare. Det fanns redan innan en misstänksamhet mot bankerna på grund av andra bankkonkurser i USA och England. Förutom att bankernas likviditetsrisk ökade då folk började ta ut sina pengar fick den ökade oron flera följder som senare kom att påverka bankens utlåningsräntor:

- Investeringarna tog marknadens ökade riskfaktor som en varningssignal, deras kapital var inte längre lika säkert. Detta ändrade deras syn på vad som ansågs som tillräcklig kapitalhållning. De började därför kräva av banken att de höjer sin kapitalhållning.
- Bankernas tillit till varandra minskade drastiskt i och med de ökade likviditetsproblemen. Detta medförde att priset på likviditet steg. Instrumentet för att säkra sin långfristiga upplåning, ränteswappen, började då kosta mer än de gjort tidigare. Banken vågade inte låna ut rörligt utan att säkra sin långsiktiga finansiering, vilket i slutändan ledde till högre utlåningsräntor.

Då Riksbanken sänkte reporäntan skulle detta medföra att bankerna fick billigare upplåningskostnader men de två ovannämnda förändringarna gör att så inte blir fallet. Därför kunde inte Riksbankens åtgärder ge en omedelbar lättnad på privatpersoners bolåneräntor. Sänkningen av reporäntan kan då delvis tolkas som en kompensering för bankerna vars upplåningskostnader var på väg att stiga. Det var alltså inte bankerna som höjde sina vinstmarginaler utan bankens upplåningskostnader som krävde högre utlåningsräntor.

Eftersom hus och hem inte fick en omedelbar sänkning av sina bolåneräntor började media att beskylla bankerna för att ta pengar från folket för att förbättra sina vinstmarginaler. Finansminister Anders Borg som vill vara på folkets sida gick ut i media och uppmanade privatpersoner att ringa sin bank och kräva lägre bolåneräntor. Vi anser att denna kritik inte kan ha varit befogad eftersom bankernas ökade upplåningskostnader p.g.a. framförallt den ökade kostnaden för swapparna möjliggjorde detta.

Följer man bankernas marginal mellan bolåneräntorna och STIBOR kan ett otränat öga dra förhastade slutsatser om att bankerna har ökat sina vinster. Men som Nils-Erik Persson sa så bör man för att ge en rättvisande bild ”jämföra äpplen med äpplen”. Om banken inte får låna upp pengar till STIBOR kan man heller inte använda den som en parameter vid en sådan jämförelse. Då får man i sådant fall jämföra utlåningsräntorna med bankernas faktiska upplåningskostnader.

Finanskrisen kommer tillsammans med de krav som ställts i media att medföra stora förändringar för bankernas framtid. Eftersom bankerna utsattes under den typen av press hamnade de i en extrem konkurrenssituation där de inte hade speciellt mycket till val än att sänka bolåneräntorna lika mycket som nästa reposänkning om 175 punkter. Som Lusth även berättade var det ”oprofessionellt” och farligt för marknaden för en bank att sänka sina utlåningsräntor i konkurrenssyfte för att på så sätt ta marknadsandelar. Av den anledningen hoppas vi på att bankerna faktiskt klarade av att pressa bolåneräntorna i den omfattning som gjordes under december månad 2008 då Riksbanken sänkte reporäntan med 1.75 %. Inte att medias och Borgs felaktiga kritik rubbat marknadskrafterna så att bankerna tvingades till sänkningen för att inte förlora

marknadsandelar. Vilket i sådant fall kan komma att bli skadligt för marknaden och kommer att slå tillbaks på kunden. En annan risk är att de svenska företagen får ta smällen för de pressade bolåneräntorna för privatpersoner.

Annars kan man konstatera att kunderna har blivit mer rörliga till följd av finanskrisen och bankernas ökade uppmärksamhet. Eftersom många kunder valde att dela upp sin förmögenhet i flera banker sätts de i ett läge där man kommer att jämföra bankerna. Ett beteende som vi tror kommer bli mer vanligt förekommande till följd av debatten som varit. Kunder kommer att ifrågasätta sin bank och se sig om efter bättre erbjudanden då situationen har ökat medvetandet kring människors faktiska inflytande på sina bankräntor.

Allt detta kommer att medföra att bankens räntesättning kommer att bli mer känslig i framtiden och tillsammans med Basel II-kraven om ökad öppenhet kommer bankerna i fortsättningen att styras endast av marknadens krafter.

Källförteckning

Publicerade källor

Litteratur

Alvesson M & Sköldberg K, *Tolkning och reflektion - vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, Studentlitteratur AB, Lund 1994

Andersen Ib, *Den uppenbara verkligheten*, Studentlitteratur AB, Lund 1998.

Andersson Bengt-Erik, *Som man frågar får man svar*, andra upplagan, Rabén Prisma, Kristianstad 1994.

Bryman A & Bell E, *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, Liber AB, 2005

Eklund Klas, *Vår ekonomi- en introduktion till samhällsekonomin*, elfte upplagan, Norstedts Akademiska Förlag, 2007

Funered E Urban, *Bankernas risktagande*, Nerenius & Santéus Förlag AB, Lund 1994

Frank H Robert, *Microeconomics and behavior- international edition*, sixth edition, McGraw-Hill Irwin, 2006

Fregert Klas & Jonung Lars, *Makroekonomi – teori, politik & institutioner*, Studentlitteratur AB, Lund 2003

Halvorsen Knut, *Samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur AB, Lund 1992.

Hässel Leif, Norman Marie & Andersson Christian, *De finansiella marknaderna i ett internationellt perspektiv*, tredje upplagan, SNS Förlag, Kristianstad 2001

Nyberg, Lars, Viotti, Staffan & Wissén Pehr, *Penningmarknaden*, SNS Förlag, Stockholm 2006

Svenning Conny, *Metodboken*, tredje upplagan, Lorentz Förlag, Staffanstorp 1999

Thurén Torsten, *Källkritik*, andra upplagan, Liber AB, Stockholm 2005

Offentliga Rapporter

Finansinspektionen, *Riskmätning och Kapitalkrav* (2001:1)

Finansinspektionen, *Riskmätning och Kapitalkrav II* (2002:8)

Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, andra rapporten (2008-11-26)

Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, tredje rapporten (2008-12-10)

Finansinspektionen, *Effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna*, fjärde rapporten (2008-12-19)

Riksbanken, *Finansiell stabilitet* (2008:2)
(2008-11-26)

Tidsskrifter

Lind, Göran, *Basel II – nytt regelverk för bankkapital*, Penning och valutapolitik (2005:2)
(2005-06-16)

Muntliga källor

Håkasson Anna, kontorschef Swedbank, Malmö, personlig intervju, Malmö 2008-12-16

Lusth Johan, studentansvarig SEB, personlig intervju, Lund 2008-12-18

Persson Nils-Erik, kontorschef SHB, personlig intervju, Lund 2008-11-20

Företagsinterna källor

Norder Charlotte, Debt Relations Officer SHB, e-mail korrespondens, Stockholm 2008-12-22

Elektroniska källor

Dagens Industri

<http://di.se/Nyheter/?page=/Avdelningar/Artikel.aspx%3FArticleID%3D2008%5C10%5C31%5C309171%26sectionid%3Ddinapengar> (2008-11-19)

<http://di.se/Nyheter/?page=/Avdelningar/Artikel.aspx%3FArticleID%3D2008%5C11%5C19%5C312090%26sectionid%3DEttan> (2008-11-19)

Danske Bank

<http://www.danskebank.com/da-dk/ir/crd/Hvad-er-CRD/Pages/Hvad-er-CRD.aspx>
(2008-12-22)

Riksbanken

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=29195> (2008-11-18)

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=29319> (2008-11-18)

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8844> (2008-12-10)

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=26449> (2008-12-10)

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=26450> (2008-12-10)

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=26430> (2008-12-10)

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=26453> (2008-12-10)

<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=8846> (2008-12-10)

<http://www.riksbank.se/templates/stat.aspx?id=16738> (2008-12-10)

Svenska Dagbladet

http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/artikel_1929981.svd (2008-11-18)

Bilagor

Intervju: SHB Lund City 2008-11-20

Intervjurespondent: Nils-Erik Persson

Intervjuare: Jakob Paulsson, Erik Asp, Pontus Johansson, Rickard Claeson

F: Hur upplever du den kritik bankerna har fått utstå från medias håll?

S: Jag vill börja med att poängtera en sak och det är att den kritiken media riktar mot bankerna är egentligen en kritik mot kunderna. Om vi ska sänka utlåningsräntorna så drabbar det de kunder som lånar in pengar i banken då vi måste sänka deras inlåningsräntor. Det är också så att tidigare var priset på risk avsevärt mycket lägre och det fanns inga problem med likviditet på samma sätt som idag. Detta ledde då till att prisskillnader mellan riskfyllda lån och säkra var alldeles för liten p.g.a. hård konkurrens. Idag har vi ett problem att få tag i likvida medel och konkurrensen har svalnat i det att man inte sänker utlåningsräntan till varje pris för att få nya kunder, detta är en anledning till att det ser det ut så som det gör idag. Jag skulle även vilja se att vi slår hål på myten om att bankerna har utnyttjat situationen för att öka lönsamheten. Vi tjänar inte mer pengar på utlåningen, snarare tvärtom då priset på pengar har blivit högre. Eftersom vi inte kan låna till Reporäntan blir det svårt för oss att följa med i räntesänkningarna. Vi tjänar mycket mindre på det vi lånar ut idag om man skulle jämföra med för några år sedan så våra marginaler är definitivt inte högre.

F: Hur ställer sig Handelsbanken till statens räddningspaket?

S: Jag är personligen inte så insatt i det än och det är ett beslut som tas högre upp i hierarkin. I media pratas det mycket om att oviljan att gå med har att göra med ledningens bonusar men i Handelsbankens fall handlar det inte alls om det eftersom vi inte använder sig av bonusprogram på det sättet. Värt att nämna i sammanhanget är även att varken SBAB eller Nordea har gått med i paketet. SBAB är statligt ägda och staten är ju den enskilt största ägaren i Nordea.

F: Hur har utvecklingen sett ut vad det gäller boräntorna för Handelsbanken nu i och med finanskrisen?

S: Handelsbanken har inte ökat sin "spread" speciellt mycket egentligen. Skillnaden idag är snarare att vi i större mån gärna ser att man har en kontantinsats. Man kan inte i samma utsträckning belåna sin bostad till 90 % idag, istället kanske man kan låna till 70 % och själv stå för den resterande biten.

F: Hur ser det ut vad det gäller företagskrediter?

S: Banken har större försiktighet i sitt agerande. Det ska vara bättre affärer för att banken ska gå med. Vi har även här, när det gäller företagslån, ökat kraven på egen insats och man ser till belåningsgraden i större utsträckning. Löften om framtida lån har nu blivit dyrare vilket medför att kravet på säkerhet nu även kompletteras med ökade kassaflödeskrav som har blivit en viktigare faktor. Sedan har vi också problemet med att det finns för lite pengar i systemet, vilket resulterar i att man får prioritera mer. I själva verket är det egentligen så att Handelsbanken får in färre förfrågningar om lån. Men i media kommer man säkerligen ändå att fortsätta att skylla företagens minskade investeringar på bankerna.

F: Hur finansierar banken sin utlåning?

S: Eftersom bankerna nu längre inte anses som så säkra som de gjort tidigare har den interna handeln bankerna i mellan begränsats, framförallt vad det gäller de långa lånen. Detta har gjort så att skillnaden mellan styrräntan och den interna bankräntan har ökat kraftigt.

En viktig sak jag vill nämna är att det är viktigare idag att matcha en lång upplåning med en lång utlåning. Banken har egentligen tre sätt att låna upp pengar på: Det första är att man lånar pengar på marknaden vilket ofta görs kortsiktigt. Det andra är att man har inlåning från kunder vilket kan ses som en medelfristig inlåning då kunden i de flesta fall när som helst kan välja att ta ut sina pengar. Det tredje sättet man i viss mån använder för att finansiera utlåningen är att man använder sig av det egna kapitalet, som är långsiktigt. Tidigare har det inte varit lika viktigt, då har man kunnat låna ut pengar till en kund som ska köpa ett hus, och då antas ha det lånet i 10, 20 eller kanske 30 år, och ändå lånat upp pengar kort eftersom detta tidigare har kunnat göras på marknaden till en mycket lägre kostnad. Idag ser man mer till att man vill låna upp pengar långsiktigt om man lånar ut pengarna långsiktigt. Kunder som vill ha en rörlig ränta på lån som kommer att löpa under lång tid måste då betala den extra premien som tillkommer för bankernas dyrare upplåningskostnader.

F: Hur har finanskrisen påverkat företags lånebehov?

S: Det som måste hända är att stora företag måste anskaffa kapital på marknaden igen med företagscertifikat och obligationer. Den marknaden fungerar inte nu och det gör att företagen istället tvingas utnyttja sina kreditlöften hos bankerna. När löptiden för företagscertifikaten eller företagsobligationerna gått ut så har företagen tidigare bara tecknat nya för att betala tillbaka de gamla med. Idag går det inte just eftersom den marknaden inte fungerar och då blir det så att företagen istället tvingas att utnyttja sina kreditlöften hos bankerna.

F: Har Handelsbanken avvikit från STIBOR som underlag för sin räntesättning?

S: Nej, man har inte helt frångått STIBOR som referensränta och den är nog även på väg tillbaka alltmer igen. Däremot speglar inte STIBOR längre det effektiva priset på marknaden idag. I Media jämför man hela tiden med STIBOR och gör man det kan man lätt hitta belegg för att bankerna har höjt sina utlåningsmarginaler, men man måste alltid jämföra äpplen med äpplen och päron med päron och ska man göra en rättvisande jämförelse så måste man jämföra utlåningsräntorna med bankernas faktiska upplåningskostnad och inte med STIBOR.

Intervju: Swedbank Bulltofta 2008-12-16

Intervjurespondent: Anna Håkansson

Intervjuare: Jakob Paulsson, Erik Asp, Pontus Johansson, Rickard Claeson

F: Vilka olika delar är er banks utlåningsräntor uppbyggda av?

S: Ja alltså, utlåningsräntorna är uppbyggda av vad det kostar oss att låna upp. Det är grunden. Och sedan handlar det om vad vi vill tjäna. Det är de två delar utlåningsräntan består av.

F: Hur har riskpålägget förändrats under finanskrisen?

S: Riskpålägget har ändrats rejält mycket under finanskrisen. Vad det gäller utlåningsmarginalerna går det knappt att svara på, utan man får titta varje dag på vilka marginaler vi har och vad har vi lånat upp pengarna till. För att vi ska kunna ha en rimlig nivå på vår marginal vid intjäning. Så det går inte att säga ifall den ligger på två procent eller fyra punkter eller någonting sådant för det varierar hela tiden.

F: Har handläggarnas utrymme för ränteförhandlingar med kunder begränsats i och med finanskrisen?

S: Ja, det har det gjort. Och det bygger på att det har fluktuerat och förändrats väldigt mycket vilket gör att jag har mycket oftare diskussioner med mina handläggare nu därför att jag ska godkänna då, om man vill ge rabatter till kunder eller gå ner under dem marginaler som vi har som riktmärke. Vi pratar mer om det nu och handläggarna har inte riktigt så stora friheter längre.

F: Hur viktiga är utlåningsmarginalerna för bankens finansiering?

S: Dom är superviktiga, för ofta är det väldigt stora volymer, jag menar; köper man en villa så kan det vara tre miljoner som vi lånar ut till en kund och det är klart att det är jätteviktigt för oss att få så mycket marginal som möjligt. Men jag menar i den situationen vi är i nu med finanskrisen vill vi ändå få nya kunder och behålla dem gamla så handlar det hela tiden om att diskutera många kundärenden för att se att man hamnar i rätt ränteläge. Och sedan är det väldigt olika, det ser man i tidningen också när vi har våra olika ränteändringsannonser så kommer kanske SE-banken ut först med en sänkning som ett exempel bara. Ja, då ringer kunderna hit och säger att de är kunder i Swedbank och nu har SE-banken sänkt, vad får jag? Så man är väldigt mycket på hugget vad det gäller nya lånevillkor.

F: Hur agerar ni då kunder ringer in och vill ha bättre lånevillkor?

S: Vi ber då att få träffa kunden för vi gör inga förhandlingar över telefon. Utan då bokar vi in en tid för möte med kunden och sätter oss ner och diskuterar hur din ekonomi ser ut, vad har vi för möjligheter.

F: Tittar ni mycket på vad konkurrenterna erbjuder?

S: Konkurrenterna bevakas hela tiden av en ansvarig på kontoret vilket han berättar om under morgonmötet, nu ser det ut så här, nu har den banken ändrat sina räntor och inlåningen är så mycket nu, vart ligger vi någonstans och vad kan vi göra. Så det här har blivit mycket mer levande nu än vad det varit tidigare.

F: Tycker du att det har förändrats mycket nu de senaste dagarna när exempelvis expressen och aftonbladet uppmanar att ”hjälpa dig att pressa banken till att sänka räntorna”? Har det kommit en extra våg?

S: Ja, det känner vi helt klart av. Och det kan ibland vara svårt att hantera den stora massan som läser. Svåra frågor som kan dyka upp är att person A kanske redan har en jätte bra ränta medan person B gick in ett läge då det inte var så bra. Så kanske vi kan göra någonting åt person B, men person A ligger helt rätt. Så att en del kunder har svårt att förstå det här.

F: Hur finansierar Swedbank sin utlåning?

S: Vi finansierar den genom att vi handlar upp pengar helt enkelt. Det gör vi framförallt mellan storbankerna. Det har nu blivit väldigt svårt, därför är vi nu inne i det här stödpaketet. Vi gick med i stödpaketet omgående, detta medförde att vi nu har en betydligt högre upplåningskostnad än vad vi haft tidigare, i och med att vi får betala för att få vara med i det här paketet. Sen håller vi på med en nyemission nu, vilket gör att vi kommer få betydligt mer likviditet än vad vi har haft under den senaste tiden. Problemen förut har varit att kunderna har plockat ut pengar ur banken i och med finanskrisen, vilket medfört problem med vår korta likviditet.

F: Vilka faktorer påverkar upplåningskostnaderna?

S: Det är framförallt bankernas efterfrågan.

F: Det har stått mycket i tidningar om att ”friska” företag tvingas till nyemission för att de inte får banklån. Har efterfrågan på lån från företag ökat hos er i och med finanskrisen?

S: Vi på Swedbank har inte upplevt någon större efterfråga den senaste tiden från företagen. Det kan bero på att vi inte har varit aktiva för att skaffa nya företagskunder under den här perioden, för annars är vi ute på marknaden och letar nya kunder och nya volymer. Men nu har vi fokuserat på befintliga kunder för att på så sätt ha kvar dem.

F: Hur ser efterfrågan sett ut från privatpersoner?

S: Under varseltiden så dog efterfrågan på privata lån, då blev vi lite tagna på sängen. Men den har börjat ökat igen, dock inte till den normala nivån.

F: Varför sänktes inte era utlåningsräntor i samma takt som reporäntesänkningarna under oktober månad?

S: *Reporäntan har inte sådan påverkan längre på utlåningsräntorna. Utan återigen så räknar vi på hur mycket det kostar att låna upp, vilken risk vi är beredda att ta och hur stort påslag vill vi ha gentemot kunden. Det är de faktorerna som styr. Reporäntan är inget styrmedel längre, vi kollar knappt på den. Stibor ser vi fortfarande som styrmedel, men vi räknar hela tiden på riskanalyser. Numera är upplåningskostnaden och riskpålägget som är det viktigaste men Stibor ligger ändå som ett grundelement.*

F: **Vad är det som gör att ni kan sänka boräntorna nu när riksbanken gick ut i december och sänkte reporäntan med 1.75% men inte vid tidigare reposänkningar i oktober?**

S: *Marginalerna förändrades väldigt kraftigt då, för vi gick in i våra system och såg att vi hade en 2% marginal. Då har vi helt plötsligt ett utrymme att sänka räntan vi också. Detta utrymme kom aldrig i oktober vilket jag tror beror på att de inte var tillräkligt kraftiga för att marknaden skulle sänka upplåningskostnaderna. Det måste bli rejält när marknaden är så pass ineffektiv som den var då i oktober.*

F: **För några veckor sedan riktade Anders Borg stark kritik i media mot de svenska bankerna då han bl.a. sa att det är dags att bankerna tar sitt ansvar och sänker räntorna. Hur ser du på det uttalandet?**

S: *Spontant tror jag att det är för att han vill få flera väljare. Men det är ju bara en förklaring såklart. Problemet under oktober var att vi helt enkelt inte kunde sänka våra räntor för upplåningskostnaderna var så pass höga, därför kunde vi inte göra den räntesänkning som Anders Borg ville.*

F: **Har er banks utbud av lån förändrats? Finns det fortfarande pengar att låna ut?**

S: *Vi har ännu inte sagt nej till någon kund på grund av att vi inte haft några pengar att låna ut. Så utbudet finns kvar.*

F: **Varför utnyttjar inte er bank situationen och sänker utlåningsräntan kraftigt för att ta marknadsandelar?**

S: *Vi var först ute och sänkte mest för två veckor sedan. Vilket gav en positiv reaktion hos kunderna. Om kunden ser i tidnigen att Swedbank har sänkt mest, då vänder sig kunden till oss. Man är inte sin bank trogen längre på samma sätt som förut, utan man shoppar runt, d.v.s. vänder sig till den bank som erbjuder det bästa lånevillkoret. Det är en utveckling som vi har uppmärksammat otroligt mycket på senaste tiden. Det främsta konkurrensmedlet har numera blivit priset, vilket har medfört att vi nu är ännu mer konkurrensutsatta.*

Intervju: SEB Lund City 2008-12-18

Intervjurespondent: Johan Lusth

Intervjuare: Jakob Paulsson, Erik Asp, Pontus Johansson, Rickard Claeson

F: Vilka olika delar är bankens utlåningsräntor uppbyggda av?

S: Vi har en kostnad för vad det kostar oss att låna, alltså typ STIBOR. När vi har en rörlig ränta vill vi inte låna allt på kort sikt, alltså bara på rörlig till STIBOR, så därför swappar vi mot en längre ränta, en obligationsränta på kanske fem år. Det är de två kostnaderna, alltså kostnaden dels för STIBOR och kostnaden vad det kostar att swappa mot en längre ränta. Sen är det ett pålägg också såklart, ett riskpålägg och en vinstmarginal.

F: Har handläggarnas utrymme för ränteförhandlingar med kunder begränsats i och med finanskrisen?

S: Det har egentligen inte förändrats utan vi har som en mall ungefär som vi arbetar utifrån och vi får en upplåningskostnad på den räntan som vi diskuterar med kunden. Sen så kör man en scoring i ett system som tar hänsyn till hela kundens ekonomi, alla risker som finns och sen så får man ett förslag på räntan och sen är det beroende på vad man vill erbjuda kunden vilket beror på olika nivåer. Man kan antingen erbjuda rakt av från det förslag systemet gett och det är ok men så finns det även olika nivåer på förhandlingsutrymme. Så var det innan finanskrisen och så är det fortfarande och det har inte förändrats på något vis. Det enda som skiljer är att det här förhandlingsutrymme på den rörliga räntan är nästan obefintligt just nu. Det har ni läst i medierna också att bankerna tjänar mindre nu än vad vi har gjort innan, det är just för att innan så kostade det i stort sett ingenting att göra de här swapparna som vi är tvingade att göra men nu så kostar det för oss att göra dessa. Det ser ut som att vi har större marginaler mot STIBOR men vi har egentligen inte det för att det kostar oss att göra den här swappen.

F: Hur har utlåningsmarginalerna förändrats i och med bankkrisen?

S: På de rörliga räntorna åtminstone så har de krympts, vi har ju mindre marginaler nu än vad vi hade innan. Det är svårt att säga exakt vad de ligger på eftersom vi har en individuell diskussion med varje kund vi har, det finns inte någon generell marginal utan den är framförallt beroende på kunden. Den risken vi ser att låna ut pengar till den här kunden beroende på om det finns säkerhet givetvis då om man pantsätter en villa eller en bostadsrätt eller möjligtvis en depå som man också kan pantsätta. Det är de sakerna det beror på så det finns ingen generell marginal.

F: Hur viktiga är utlåningsmarginalerna för bankens finansiering?

S: De är ju viktiga såklart, det är ju en av de sakerna vi tjänar pengar på, tillsammans med provisionerna. Det är ju en av de viktiga delarna i banken. Men det är likadant där att det har alltid varit lika viktigt, nu som då, att vi ligger på rätt marginaler. Det är ingenting heller som har förändrats utan det är mer att det har kommit i fokus i media

nu mer än vad det har gjort innan. Detta beror på det här med att det syns tydligt att gapet mot reporäntan och gapet mot STIBOR ser ut att vara högre än vad det egentligen är.

F: Hur finansierar banken sin utlåning?

S: Det är återigen så som jag beskrev tidigare att vi går in och lånar över natt på STIBOR men eftersom om vi lånar ut pengar till en kund som ska köpa ett hus så utgår vi ifrån att de bor där ett tag, även om de har en rörlig ränta så tror vi ju inte att de löser t.ex. ett tre miljoners lån inom en snar framtid. Därför så kör man på det här att man dels lånar till STIBOR-räntan och dels till en längre obligationsränta och swappar dem och då är det mellan bankerna man gör detta. Ungefär så får vi in pengarna som vi lånar ut.

F: Har finanskrisen medfört någon förändring i detta?

S: Det som har hänt är just det här att det är den kortsiktiga utlåningen som är den riskfyllda. Bankerna är rädda för att det är någon som sitter på Svarte Petter, som det har kallats i media, och det gör att den korta upplåningen har blivit dyrare.

F: Har det inte blivit svårare att få tag på långa pengar mellan bankerna?

S: Nej, det är inte där problemet har varit. Med de långa pengarna binder man upp sig på ett avtal och det kan man lite mer på, det finns något att ta på. Det är de korta pengarna som är problemet. Det är ju därför Riksbanken gjorde den här räden de gjorde för ett tag sen då de tryckte upp extra statsskuldväxlar för att det var det enda som man kunde lita på; Riksbankens egna korta statsskuldväxlar.

F: Varför sänkte ni inte era utlåningsräntor i samma takt som reporäntesänkningarna under oktober månad i år?

S: Det var ju framförallt den här problematiken med vår upplåning som var väldigt hög. Nu har den blivit lite mer stabil men vi hade högre upplåningskostnader då så vi kunde inte sänka i samma takt för att då hade vi gått back just då på att låna ut pengar till kunderna. Det var som mest ostabilt då. Samtidigt ska det tilläggas att det fortfarande inte är stabilt och att även om upplåningskostnaderna har sjunkit något så ligger de fortfarande på en hög nivå.

F: Om STIBOR låg så högt då, varför lånade man då inte ifrån Riksbanken över natten istället för att låna mellan bankerna?

S: STIBOR lånar man till på kort sikt och swapräntorna är när man lånar på längre sikt. Dels vill man inte bara låna på kort sikt, man skulle ju kunna ha gjort det kortsiktigt och det var det folk gjorde så att statsskuldväxlarna tog slut så att det inte fanns några pengar att låna på kort sikt heller. Men som sagt i ett långsiktigt perspektiv så vill man inte ligga och låna över natten hela tiden mot Riksbanken i vilket fall som helst. Om man har ett bolån som kunden förväntas ha i tjugo års tid så ligger man inte och lånar kortsiktigt bara.

F: Var anledningen till att ni inte kunde sänka i samma takt som Riksbanken då på att swapparna blev dyrare?

S: Swapparna var dels dyra men det var det också att den korta belåningen frös inne, det gick inte att prissätta den just då eftersom alla bara ville låna kort så det var en kombination av de här två problemen till en början. Men nu är den korta upplåningen mer fungerande så att nu är det mer swapparna som är det konkreta problemet, att de är de som är dyra och ökar våra upplåningskostnader. Innan när det har varit stabila tider har det i stort sett varit gratis att göra de här swapparna för då har banker själva kunnat kombinera att någon har haft en swap på en kortare tidsperiod och någon annan på en längre och då har man kunnat sprida sina risker på det viset. Men nu är det inte gratis längre och det beror på att bankerna är mer restriktiva med risker helt enkelt och det spekuleras mycket i vem som står inför en risk att behöva göra en nyemission och så vidare.

F: Om vi jämför med den här senaste räntesänkningen på 1,75 procent, vad är det som gör att ni kan sänka utlåningsräntorna nu?

S: När reporäntan sänktes med 1,75 procent så stack ju STIBOR och alla marknadsräntorna rakt ner också. Den gav ett utslag rakt av där när vi hade ett mer fungerande penningssystem.

F: Var det för att det var en större sänkning på en gång eller berodde det på att systemet hade börjat fungera igen?

S: Det var för att systemet hade börjat fungera igen. Som jag sa innan så tog statsskuldväxlarna slut vid förra sänkningen och det blev nästan en systemkris, det gick ju inte att få tag på pengar.

F: Har betydelsen för STIBOR som riktmärke för bankernas rörliga bolåneräntor minskat?

S: Den ligger ändå som grund, det gör den fortfarande men den är inte lika tydlig längre just eftersom du har den andra biten också med att swapparna kostar. Som sagt innan så har man tidigare exempelvis kunnat utgå ifrån att om man har en reporänta på två procent så har man den rörliga räntan på ungefär en procent över. Nu har man en reporänta på två procent och den rörliga räntan är på kanske 1,5 procent över istället. Den där extra halvprocenten är det inte vi som tjänar utan det är de här swapkostnaderna.

F: För några veckor sedan riktade Anders Borg stark kritik i media mot de svenska bankerna då han bl.a. sa att det är dags att bankerna tar sitt ansvar och sänker räntorna, hur ser du på det uttalandet?

S: En bra parallell man kan dra i samband med det uttalandet är ju att om man ser till vad statens egen bank SBABs rörliga räntor ligger på ungefär samma som oss och det tycker jag är ett ganska tydligt tecken. Om inte staten själva har utrymme att sänka sina rörliga räntor hur ska då vi kunna ha det? Om det hade varit så att han kunde visa på att statens egen bank hade en halv procent lägre ränta än vad vi hade med samma förutsättningar så hade det varit en annan sak men när statens egen bank inte kan ha

lägre rörliga räntor än vad vi kan ha så tycker jag att det blir ett lite paradoxalt uttalande.

F: Det har skrivits i media om att "friska" företag tvingas till nyemissioner för att de inte kan få banklån. Har efterfrågan på lån från företag ökat hos er bank i och med finanskrisen?

S: Det här har jag fått prata med företagsavdelningen om eftersom jag egentligen inte jobbar alls med företag men han jag pratade med upplever inte alls att det är någon skillnad på efterfrågan utan det är ungefär samma som innan. Han tyckte att det här med "friska företag" är lite felaktigt då ett friskt företag skulle kanske inte ha behov utav en nyemission på det här viset som många företag har utan då har man ju problem. Vi i banken kan ju inte gå in bara för att ett företag går riktigt illa, vi måste ju också vara affärsmässiga vi kan inte bara gå in och låna ut pengar till dem om vi inte ser några framtidsutsikter över huvud taget. Det är inte rätt beslut att låna ut pengar till ett företag som troligen inte kommer att gå bra de närmaste åren. Det är väldigt viktigt att man tittar på företagets framtidsutsikter, att man analyserar företaget och deras affärsidé och att man analyserar branschen. Så har det varit innan också men det är klart att detta blir tuffare i en lågkonjunktur, det blir svårare för företag att bedriva sin verksamhet om de verkar i en bransch som är konjunkturkänslig.

F: Ser ni samma tendens på privatsidan?

S: Det har gått väldigt mycket i vågor till en början då det pratades väldigt mycket om finanskrisen så märkte vi inte alls någon nedgång och folk ville låna lika mycket som vanligt men sen nu de senaste månaderna har man märkt att det har mattats av lite och folk har avvaktat, framförallt den sista månaden. Nu syns dock en liten tendens till ett ökat tryck igen, men det är inget man kan säga säkert då det kan bero på nyårshets, att det är ett nytt år och folk vill göra avslut i sina affärer. Men det har väl att göra med att om marknadsräntorna går ner, för två månader låg räntan på runt sex procent och nu ligger den på 3,5 så är det klart att det blir intressant igen då priserna går ner och har folk fortfarande pengar så ser de det som intressant att kunna investera.

F: Har er banks utbud av lån förändrats? Finns det fortfarande pengar att låna ut?

S: Absolut finns det pengar, det är inget problem. Som jag sa innan är ju en av pelarna i verksamheten att vi lånar ut pengar så det vill vi jätte gärna göra så länge det är en bra affär. Vi gör ju en analys av privatpersoner och företag och så länge de går igenom vår kalkyl så drar vi inte åt någon rem och inte lånar ut pengar. Det är samma kalkyl och samma prövningar som gäller fortfarande.

F: Är det alltså samma kalkyl man använder eller har man ändrat riskbedömningen på något sett eller tittar man på andra saker?

S: Nej, det är precis samma. En av sakerna till exempel är att om du gör en kalkyl på en privatperson så tar man det vi har i rörlig utlåningsränta och lägger på ett riskpåslag på tre procent för att se till att kunden ska klara en sådan ränteuppgång. Det är en av sakerna vi räknar på.

F: Är det någon skillnad i krav på egen insats?

S: Nja, det där är alltid en balansgång, vi har varit restriktiva redan innan i att man helst inte lånar ut till 100 procent av vad man ska köpa men det är klart att det är ännu mer fokus på det nu när vi har en sviktande bostadsmarknad och folk blir varslade. Vi har inte haft det som krav innan utan man har släppt igenom vissa undantagsfall om de har haft andra saker som vägt upp som t.ex. att de har väldigt bra lön. Det finns fortfarande undantagsfall men man kan kanske säga att vi ännu mer vill att man har kontantinsatsen nu men det är egentligen inga större skillnader mot tidigare.

F: Hur tror du att er bank skulle agera om någon av de andra storbankerna skulle göra en kraftig sänkning av utlåningsräntorna, skulle er bank kunna följa efter?

S: Vi har vår egen treasuring som det heter som sitter och räknar på det här och sätter våra räntor. Eftersom jag inte jobbar där har jag inte 100 procentig insikt i det. Men händer en sådan grej så är det klart att de tar det till sig men vi går ju inte in och gör förlustaffärer och pressar våra marginaler så att vi helt enkelt inte tjänar på det för att det känns inte affärsmässigt.

F: Men om ni vill måste skydda era marknadsandelar då?

S: Det är det som är det svåra och jag vet faktiskt inte riktigt hur de ser på det men jag har svårt att se att någon av storbankerna skulle göra på detta viset för att det känns inte proffsigt eller affärsmässigt att skaffa marknadsandelar på detta sättet. Gör man det så att man får sämre marginaler så att man inte får ihop det så kommer det inte att hålla i det långa loppet i vilket fall som och det innebär att man sedan måste gå in och höja den igen och det är varken bra för branschen eller för kunden. Nischbanker skulle möjligtvis kunna göra detta för att stjäla marknadsandelar.

F: Hur tycker ni att konkurrensen har förändrats nu i och med finanskrisen, har det blivit tydligare konkurrens mellan bankerna? Är kunderna mer rörliga?

S: Kunderna är mer rörliga och det har mycket att göra med när det skrevs som mest i media om vilka banker som hade störst risk och det blev en väldig fokus på insättningsgarantierna och vad som händer om bankerna går i konkurs. När insättargarantin var på 250 000 så märktes det väldigt tydligt att det var postväxlar in och ut. Jag tror dock att det gick ganska jämnt ut för oss men det märktes väldigt tydligt. När man sedan höjde insättargarantin till en halv miljon så blev det ganska lugnt efter det. Samtidigt kom stabilitetspaketet kort efter och sedan dess har problematiken runt insättargarantin försvunnit och det är ingenting man märker av direkt idag. Då blev det väldigt tydligt att folk bedömde banker och framförallt så skaffade folk en ny bank där man hade en del av sina pengar. Det ska bli intressant att se hur det påverkar i framtiden då det innebär att man har massa kunder som egentligen är kunder på fler banker än vad de var innan. När allt har lagt sig så kommer bankerna att ha många nya småkunder som har en del pengar men som inte har hela engagemanget där, det kan få en påverkan i framtiden.

F: Blir det en dragkamp då om de här kunderna?

S: *Möjligtvis, det är helt omöjligt att säga men det är en tanke, det ska bli intressant att se hur det påverkar framtiden.*

F: **Det borde väl även försämlra de kundernas förhandlingsläge om de inte har lika stor inlåning längre borde det väl påverka vilka räntor de får i utlåningen också?**

S: *Till viss del gör det det.*

F: **Omvänt kan man se på det som att det förbättrar förhandlingsläget om man har två banker man kan spela mot varandra?**

S: *Jo, men det är det många som gör ändå men då pratar man utifrån ett potentiellt scenario om en helhetsaffär ofta när man sitter i sådana förhandlingsläge. Jag kan tänka mig att om man då har en kund som har flyttat över en halv miljon så förhandlar kunden med banken om de ska flytta över resterande del också och vice versa med den andra banken om man ska flytta tillbaka den halva miljonen. Men de här kunderna är ofta i ganska hyfsade förhandlingsläge från början eftersom om de har flyttat en halv miljon så har de troligen ganska mycket pengar kvar i banken ändå.*

Kompletterande korrespondens per mail:

F: **Kan ni på SEB se att de företag ni har som kunder idag utnyttjar sina kreditlöften i större utsträckning?**

S: *Vi gick in och tittade på statistik från månadsskiftena under 2007 och 2008 gällande utnyttjande av checkkrediter företag. Detta gäller distrikt Mellersta Skåne, med Lund som huvudkontor och ett antal mindre kontor i kranskommunerna. Jag kan tyvärr inte ge era några siffror då de inte är offentliga. Men jag kan sammanfatta det som så att vi från juli månad 2008 ser en stark tendens att företag börjat nyttja sina beviljade checkkrediter i större utsträckning. Detta ser vi dels genom att jämföra med motsvarande månad under 2007 och dels ser vi en konstant stigande utnyttjandegrad från juli 2008 till november 2008. Den största ökningen sker mellan juni till september för att under återstående månader av 2008 ligga på en konstant hög nivå. Som sagt gäller detta endast beviljade checkkrediter eftersom det är endast där vi hade tillgänglig statistik.*

E-mail korrespondens: Debt Investor Relations, SHB, 2008-12-22

Intervjurespondent: Charlotte Norder, Debt Relations Officer, Handelsbanken, Sverige

F: Vilka olika delar är er banks utlåningsräntor uppbyggda av? Alltså, t.ex. upplåningskostnad, marginal, riskpålägg etc?

S: Som du nämner i din frågeställning så består utlåningsräntan av olika delar. Upplåningskostnaden är själva grunden och ska spegla lånets löptid och ej räntebindningstid. Beroende på vilken typ av kund så är kaptaltäckningskostnaden olika. Marginalen varierar också naturligtvis mellan olika riskkategorier och kunder. Är det fråga om en helkund eller bara någon som "shoppar runt" etc. Det är det lokala kontoret som bestämmer marginalen mot kund, med hänsyn taget till ovan nämnda parametrar. Där har man den lokala kännedomen om kunden och de lokala förhållandena som man ej kan känna till centralt.

F: Hur stora är er banks utlåningsmarginaler?

S: Bestäms som tidigare nämnts på det lokala kontoret och varierar därför.

F: Har handläggarnas utrymme för ränteförhandlingar med kunder begränsats i och med finanskrisen?

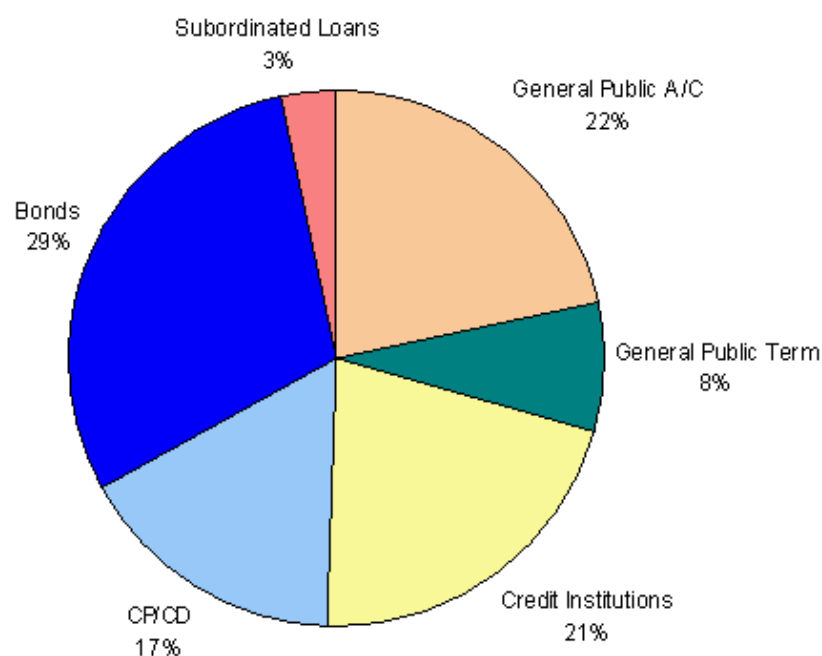
S: Deras utrymme för förhandling har naturligtvis minskat på så sätt att upplåningskostnaden är högre och förändras hela tiden.

F: Hur finansierar banken sin utlåning?

S: Ca 30 % av bankens utlåning finansieras via inlåning och resterande utlåning måste refinansieras "whole-sale", dvs på marknaden. En stor del av utlåningen till bostäder sker genom emitterande av säkerställda bostadsobligationer. Andra marknader där banken lånar pengar är via commercial paper, bankdeposits, obligationer etc. Nedan ser ni en uppställning av de upplåningsramar banken har. (Det skall dock noteras att ej alla dessa är tillgängliga i normal omfattning pga den rådande turbulensen)

Unit: millions		
Programme	Programme Size	Currency
Medium Term Notes	80 000	SEK
Euro Medium Term Notes	35 000	USD
US Commercial Paper	7 000	USD
US Commercial Paper (Stadshypotek)	5 000	USD
Euro Commercial Paper	5 000	EUR
Euro Commercial Paper (Stadshypotek)	4 000	EUR
Swedish Commercial Paper	25 000	SEK
Swedish Commercial Paper (Stadshypotek)	90 000	SEK
French Certificates of Deposit	5 000	EUR
US Extendible Notes	15 000	USD
Säkerställda Obligationer (Stadshypotek)	No limit	SEK
Euro Medium Term Covered Notes (Stadshypotek)	15 000	EUR
US Medium Term Notes, 144A	15 000	USD
US Certificates of Deposit	No limit	USD

Breakdown of Funding as of October 31, 2008

F: Har finanskrisen inneburit någon förändring i hur utlåningen finansieras?

S: Löptiden på upplåningen har successivt blivit kortare och upplåningen på längre löptider väsentligt dyrare. Detta avspeglar sig i marginalerna mot kund.

F: Hur viktiga är utlåningsmarginalerna för bankens finansiering?

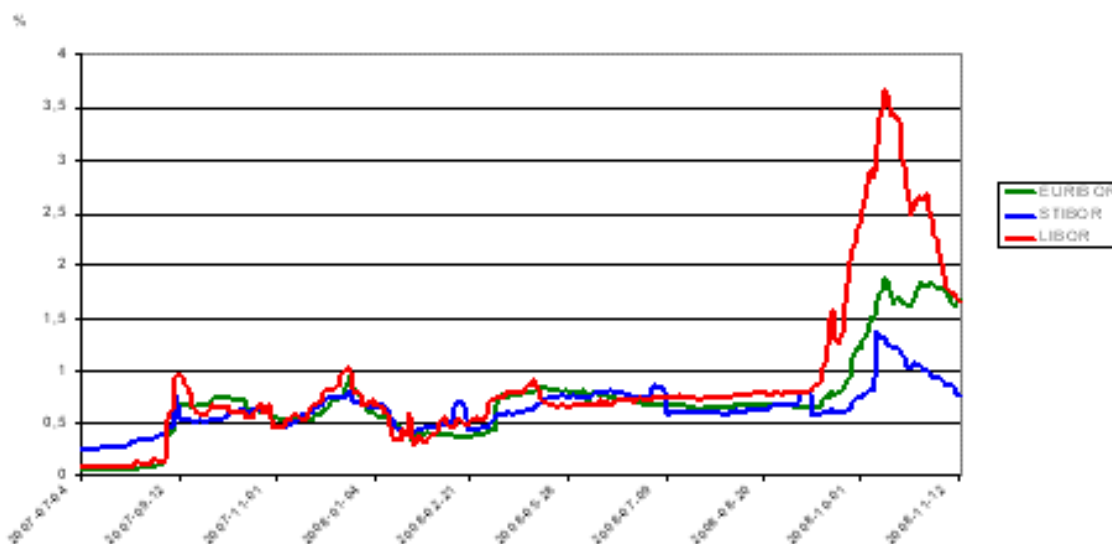
S: Utlåningsmarginalerna måste naturligtvis täcka upplåningskostnaden, övriga kostnader (inkl. kapitaltäckning) samt ha en av kontoret bestämd vinstmarginal. Blir det ingen marginal över efter täckning för kostnader är det rena Ebberöds bank.

F: Är utlåningsmarginalerna viktigare för er bank nu i och med finanskrisen?

S: Marginalerna är högre idag, för att spegla den ökade upplåningskostnaden.

F: Varför sänks inte era utlåningsräntor i samma takt som reporäntan?

S: Nedanstående kurva visar skillnaden mellan reporäntan och 3 månader Stibor/Euribor /Libor.

I Sverige är skillnaden mellan reporäntan och 3 månader Stibor idag 47 punkter. Långfristig rörlig utlåning måste därför prissättas i relation till Stibor inte reporäntan eftersom bankerna inte kan finansiera sig till reporäntan.

F: Har betydelsen för STIBOR som riktmärke för bankernas rörliga bolåneräntor minskat?

S: Nej det har det inte. För ett längre lån kostar upplåningen Stibor + en marginal istället för Stibor flat som tidigare.

F: Hur ser du på Anders Borgs kritik i media mot de svenska bankerna då han bl.a. säger att det är dags att bankerna tar sitt ansvar och sänker räntorna?

S: En lite förenklad och ensidig bild som utmålat. Det fattas delar av verkligheten som

"glömts bort" i detta resonemang. Skillnaden mellan exempelvis reporäntan och den finansieringsränta bankerna har, skiljer sig märkbart, som framgår av tidigare svar.

Bankerna kan inte finansiera sig till Stibor på längre löptider utan måste betala Stibor+.

Ett annat argument är att statsgarantin skulle medföra lägre räntor ifall den utnyttjades, men faktum är att kostnaden för den äldre finansiering som ej ännu omfinansierats till dagens högre nivåer, ligger betydligt lägre än den kostnad som gäller för nya statsgaranterade lån. Detta får till följd att den genomsnittliga upplåningskostnaden för bankerna kommer att fortsätta stiga även om statsgarantin utnyttjas.

På grund av den nuvarande bristen på långsiktig finansiering tvingas bankerna till en kortare löptid i sin upplåning, som leder till att den icke-riskvägda marginalen ökar. Detta sker dock på bekostnad av en ökad likviditetsrisk, vilket inte alls är önskvärt. Eftersom vi strävar efter att minska risken genom en matchad funding detta inget som eftersträvas. Det är ur bankens perspektiv oansvarigt att använda denna ökade likviditetsrisk till att sänka kundräntan

F: Det har skrivits i media om att "friska" företag tvingas till nyemissioner för att de inte får banklån. Har efterfrågan på lån från företag ökat hos er bank i och med finanskrisen?

S: Ökad efterfrågan på lån, då företag som tidigare lånade på marknaden genom att emittera certifikat eller obligationer eller via syndikerade lån, inte längre kan göra detta. De vänder sig därför till bankerna i stället, vilket gör att efterfrågan på bankupplåning ökat. Många utländska banker som tidigare varit aktiva i den syndikerade lån marknaden har dragit sig ur, vilket gör att refinansiering av dessa samt utestående stock "till salu" gör att trycket på bankerna ökat.

F: Gäller samma tendens för privatpersoner?

S: Nej.

F: Har er banks utbud av lån förändrats? Finns det fortfarande pengar att låna ut?

S: Det finns pengar att låna ut, men bankernas upplåningskostnad har ökat, samt tillgängligheten på marknaden har gått ner.

F: Har kraven på låntagaren förändrats? Om ja, hur har kraven förändrats och gäller det både privatpersoner och företag?

S: Banken har samma strikta kreditpolicy som tidigare, men kunderna kanske upplever det så då en del aktörer på marknaden agerar annorlunda än tidigare. Förändrade, striktare utlåningskriterier på en del håll kanske gör att det känns svårare att få lån beviljade.

F: Varför utnyttjar inte er bank situationen och sänker utlåningsräntan kraftigt för att ta marknadsandelar?

S: Handelsbanken följer alltid sin kreditpolicy, där kundens återbetalnings förmåga

utgör basen för kreditbedömningen. En högre marginal eller enbart god säkerhet räcker inte som grund för kreditbeslutet. Det finns inga marknadsandelsmål, kreditkvalitet och inte volym är avgörande. Vi har dock under krisen sett en viss "flight to quality" exempelvis vad gäller hushållsinlåning, som har ökat kraftigt. Där har vi tagit marknadsandelar utan att ha ökat räntan. Vad gäller utlåningsräntan är den ju som tidigare nämnts en funktion av upplåningskostnad och kreditbedömningen. Svårt att sänka utlåningsräntan, när priset på "råvaran" pengar ökat.

F: Hur tror du att er bank skulle agera om någon av de andra storbankerna skulle göra en kraftig sänkning? Skulle er bank kunna följa efter?

S: *Nej, varje affär måste uppfylla kreditpolicy och banken jagar inte volymer på det sättet.*